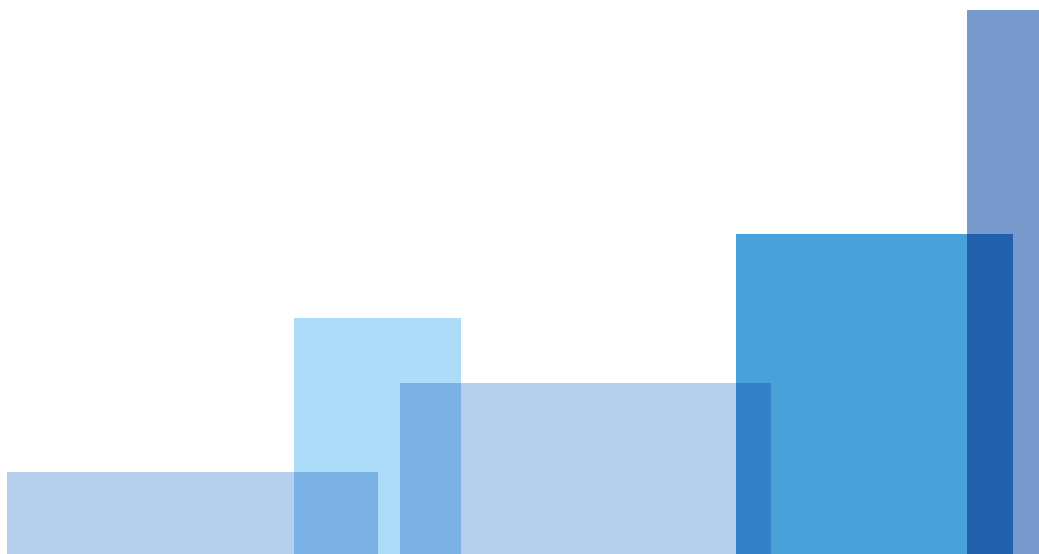

ИЗВЕШТАЈ

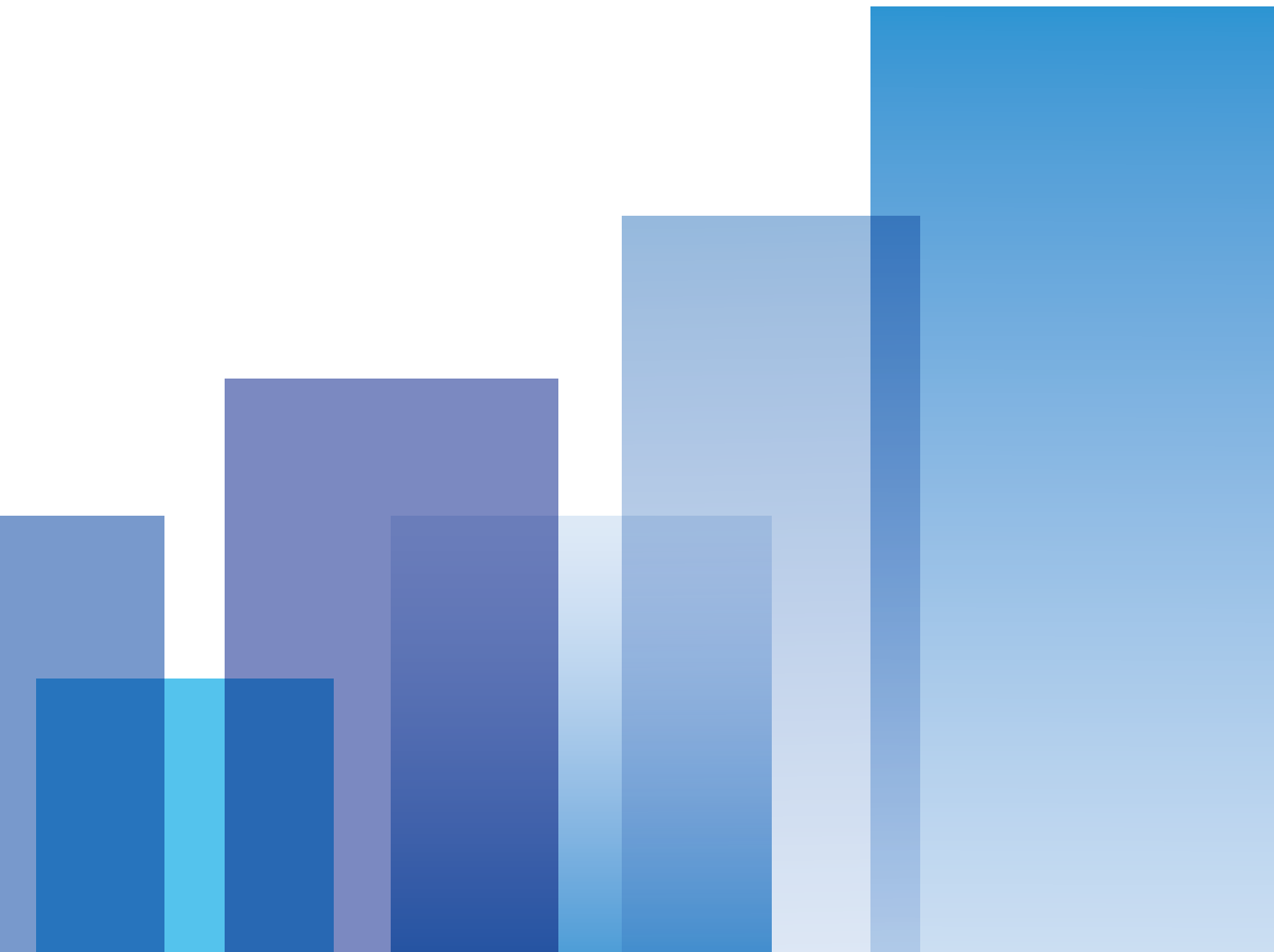
о пословању за
2011. годину

ИЗВЕШТАЈ

о пословању за
2011. годину

1.	ОСНОВНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ О ОРГАНИЗАЦИЈИ	4
2.	УВОДНА РЕЧ ПРЕДСЕДНИКА УПРАВНОГ ОДБОРА	6
3.	2011. ГОДИНА У БРОЈКАМА	8
4.	СМЕРНИЦЕ У ПОСЛОВАЊУ	10
5.	СЕРТИФИКАТИ И ЧЛАНСТВО У МЕЂУНАРОДНИМ ОРГАНИЗАЦИЈАМА	12
6.	ОРГАНИЗАЦИОНА СТРУКТУРА	14
7.	ОРГАНИ УПРАВЉАЊА И РУКОВОДСТВО	16
8.	ИЗЛАЗИМО У СУСРЕТ ПОВЕЋАНОМ ОБИМУ САОБРАЋАЈА	22
9.	БЕЗБЕДНОСТ КАО ИМПЕРАТИВ	28
10.	РАДИМО НА ПОБОЉШАЊУ CNS ИНФРАСТРУКТУРЕ	32
11.	УНАПРЕЂУЈЕМО МЕТЕОРОЛОШКЕ УСЛУГЕ	36
12.	ВАЗДУХОПЛОВНО ИНФОРМИСАЊЕ У КОРАК СА НАЈНОВИЈИМ СТАНДАРДИМА	38
13.	УСЛУГЕ КАЛИБРАЖЕ – ПРИМЕР РЕГИОНАЛНЕ САРАДЊЕ	40
14.	ПРАТИМО НАЈНОВИЈА ДОСТИГНУЋА У ИНФОРМАЦИОНИМ ТЕХНОЛОГИЈАМА	42
15.	ИНВЕСТИРАМО У НОВЕ ОБЈЕКТЕ И ИНФРАСТРУКТУРУ	44
16.	FAMUS – ПРИМЕР ДОБРЕ ПРАКСЕ	46
17.	КОНСУЛТАЦИЈЕ СА КОРИСНИЦИМА УСЛУГА	48
18.	БРИНЕМО О ЖИВОТНОЈ СРЕДИНИ	50
19.	ДРУШТВЕНА ОДГОВОРНОСТ КЛ Д.О.О	52
20.	САРАДЊА СА КОНТРОЛАМА ЛЕТЕЊА У РЕГИОНУ	54
21.	УНАПРЕЂЕЊЕМ КВАЛИТЕТА КА УСПЕШНИЈЕМ ПОСЛОВАЊУ	56
22.	ФИНАНСИЈСКИ ИЗВЕШТАЈИ	58
23.	ИЗВЕШТАЈ НЕЗАВИСНОГ РЕВИЗОРА	66
24.	СКРАЋЕНИЦЕ	68

Списак слика

Слика 1:	Ваздушни простор и аеродроми у надлежности ЦКЛ Београд	5
Слика 2:	Организациона структура КЛ д.о.о.	14
Слика 3:	Структура запослених по степену стручне спреме у 2011. години	18
Слика 4:	Старосна структура запослених у 2011. години	18
Слика 5:	Структура прилива запослених у КЛ д.о.о. у периоду од 2002. до 2011. године	19
Слика 6:	Центар за обуку КЛ д.о.о.	20
Слика 7:	Учионица у SMATSA ваздухопловној академији	21
Слика 8:	Комплекс SMATSA ваздухопловне академије	21
Слика 9:	ЦКЛ Београд – број летова у периоду од 2006. до 2011. године	23
Слика 10:	Процентуално повећање/смањење броја летова у 2011. години по месецима	24
Слика 11:	Број IFR сати лета у периоду од 2007. до 2011. године	25
Слика 12:	Просечно време лета у периоду од 2007. до 2011. године	25
Слика 13:	Авио-компаније које су реализовале 50 % саобраћаја у 2011. години	26
Слика 14:	Број полетања на међународним аеродромима у надлежности КЛ д.о.о. у периоду од 2007. до 2011. године	26
Слика 15:	Национална вредност јединица рутне накнаде у 2011. години по земљама	27
Слика 16:	Број сервисних јединица у периоду од 2008. до 2011. године	27
Слика 17:	Број озбиљних незгода у периоду од 2006. до 2011. године	29
Слика 18:	Број битних незгода у периоду од 2006. до 2011. године	29
Слика 19:	Број неовлашћених излазака на писту у периоду од 2006. до 2011. године	30
Слика 20:	Безбедносни индикатор за PSR радарске станице	30
Слика 21:	Безбедносни индикатор за SSR радарске станице	31
Слика 22:	Безбедносни индикатор за DPS	31
Слика 23:	Авион за калибражу ЗРНС – Hawker Beechcraft King Air 350	40
Слика 24:	Изградња објекта Аеродромске контроле летења Краљево	44
Слика 25:	Нова зграда ЦКЛ Београд	47
Слика 26:	Акција „Битка за бебе“	52
Слика 27:	Потписивање споразума о оперативно-техничкој сарадњи	55

Списак табела

Табела 1:	Број кандидата на обукама у SMATSA ваздухопловној академији	21
Табела 2:	ЦКЛ Београд – број летова у летњој/зимској сезони	24
Табела 3:	Број летова у вршним периодима	25
Табела 4:	Остварени циљеви квалитета	57
Табела 5:	Биланс успеха у периоду 2010-2011, у 000 РСД	58
Табела 6:	Актива у периоду 2010-2011, у 000 РСД	59
Табела 7:	Пасива у периоду 2010-2011, у 000 РСД	60
Табела 8:	Извештај о токовима готовине у периоду 2010-2011, у 000 РСД	61
Табела 9:	Основне стопе амортизације за нематеријална улагања	62
Табела 10:	Основне стопе амортизације за некретнине, постројења и опрему	63

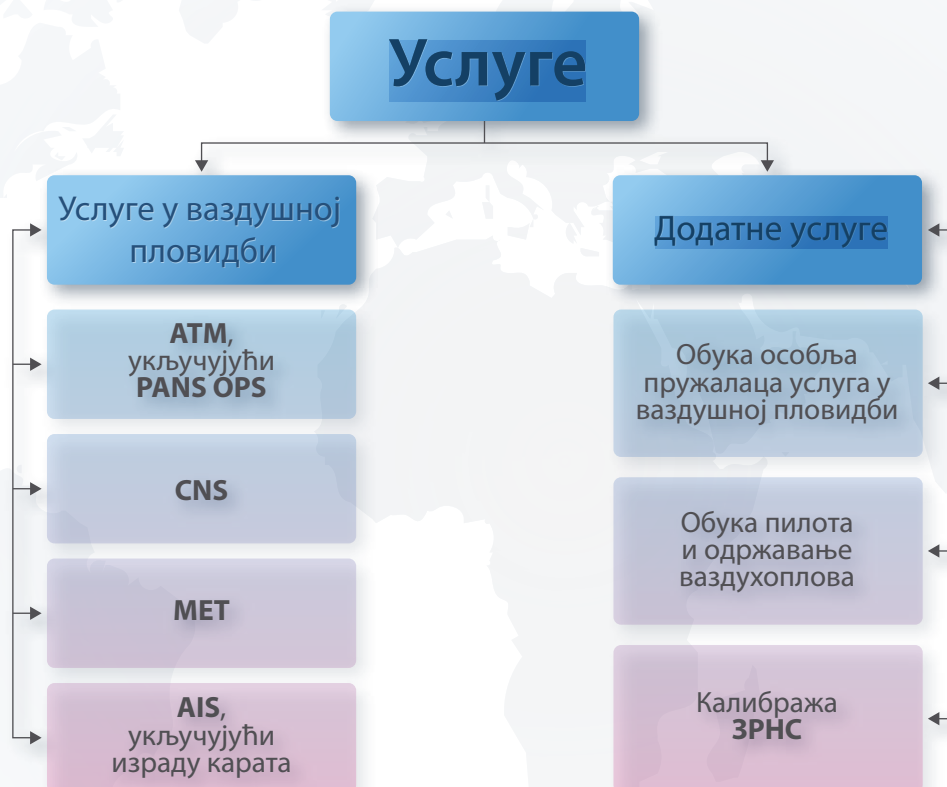
ОСНОВНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ

О ОРГАНИЗАЦИЈИ

Назив организације:	Агенција за контролу летења Србије и Црне Горе д.о.о.
Седиште:	Трг Николе Пашића 10, 11000 Београд, Република Србија, п.ф. 640
Матични број:	17520407
ПИБ	103170161
Телефонски број:	+381 11 3218 123
Факс:	+381 11 3240 456
Електронска пошта:	kl@smatsa.rs
Интернет адреса:	www.smatsa.rs

Агенција за контролу летења Србије и Црне Горе д.о.о. (КЛ д.о.о.) формирана је у циљу пружања услуга контроле летења у ваздушном простору надлежности и обављања других делатности у области ваздушне пловидбе.

Оснивачи КЛ д.о.о. су владе Републике Србије и државе Црне Горе.

Слика 1: Ваздушни простор и аеродроми у надлежности ЦКЛ Београд

КЛ д.о.о. је одговорна за пружање услуга контроле летења у ваздушном простору површине 144.676 km², на територији Републике Србије, државе Црне Горе, делу ваздушног простора изнад Јадранског мора, као и 55 % горњег ваздушног простора изнад територије Босне и Херцеговине.

Пружање услуга у ваздушном саобраћају је омогућено из Центра контроле летења Београд (ЦКЛ Београд), који се налази на Аеродрому „Никола Тесла“ у Београду.

Када смо 24. маја 2011. године у оперативни рад пустили нове системе за управљање ваздушним саобраћајем били смо сигурни да смо урадили добар посао. Процес модернизације опреме и система контроле летења, наш највећи и најкомплекснији пројекат – FAMUS, обележио је протеклих неколико година. Волим да кажем да смо га завршили у планираном року и планираном буџету. А истина је да смо рокове испоштовали, а да смо потрошили мање од планираног - успели смо да уштедимо нешто више од 5 одсто укупно предвиђеног новца, преко 3 милиона евра.

Више од 100 експерата Агенције за контролу летења учествовало је, поред произвођача, екстерних консултаната и извођача радова у његовој припреми и имплементацији. Наши инжењери, техничари, контролори летења уложили су своје знање и искуство и тако допринели реализацији овог, на много начина јединственог пројекта.

Успех нас је мотивисао да наставимо да јачамо наш систем. То смо радили на различите начине: рангирани смо се у сам врх европских контрола летења које имају имплементиран и развијен Систем управљања безбедношћу и заузели друго место међу 54 провајдера које је EUROCONTROL проверавао; наставили смо да учествујемо на међународним тендерима и добили посао пружања услуге калибраже аеродрома у Будимпешти и осталих земаљских радио-навигационих средстава у Мађарској и тендер за освежење знања 20 контролора летења за ваздухопловне власти Републике Српске (RSCAD); наставили смо школовања 50 контролора летења из Босне и Херцеговине за обласног, надзорног, радарског контролора летења и уписали прву класу самофинансирајућих студената контроле летења; SMATSA ваздухопловна академија уписала је 58 нових студената на пет различитих курсева за обуку пилота; ојачали смо свој тим са 16 младих инжењера електротехнике који су примљени у радни однос или на стручно усавршавање и оспособљавање.

Успели смо у 2011. години да забележимо пораст саобраћаја и да 13. новембра прихватимо петстохиљадити авион. Простор надлежности Агенције за контролу летења Србије и Црне Горе укупно је током године имао 550.874

летова. Најфреквентније је било 6. августа, када смо имали 2460 летова и када је сваки једанаести авион у Европи користио наше услуге.

Наставили смо са реконструкцијом и обнављањем аеродромских контрола летења – изградил смо нови торањ на аеродрому „Морава“ у Краљеву и набавили системе за говорну комуникацију (VCS) и за Краљево, али и за Поникве и Подгорицу.

Међународна сарадња, као саставни део нашег пословања била је изузетно жива у 2011. години: учествовали смо на свим значајним међународним конференцијма од којих би издвојио годишњу конференцију корисника Thales система, на којој смо представили FAMUS пројекат модернизације, који је због јединственог начина спровођења изазвао велику пажњу учесника, као пример најбоље праксе у овој области. Са HUNGAROCNTRON и BULATSA смо потписали Меморандуме о оперативно - техничкој сарадњи, у циљу побољшања безбедности и ефикасности ваздушног саобраћаја у просторима надлежности наших контрола летења. Као резултат споразума са BULATSA проистекао је Уговор о размени радарских података, такође потписан у 2011. години.

Ове године смо посебно обележили 29. децембар, дан наше фирме. Освештали смо Центар контроле летења и тако наставили традицију обележавања Светог Илије, кога ваздухопловци славе од 1924. године.

Успели смо. Зато са вама делим добре утиске. Били смо јединствени и сигурни у себе. Тако и настављамо.

550.874

ЛЕТОВА

2.460

ЛЕТОВА У
ВРШНОМ
ДАНУ

865

БРОЈ
ЗАПОСЛЕНИХ

478

САТИ
НАЛЕТА
КАЛИБРАЖЕ

178

ЛЕТОВА У
ВРШНОМ
САТУ

40,07€

ЈЕДИНИЦА
РУТНЕ
НАКНАДЕ

8.466.897

ПОСЛОВНИ
ПРИХОДИ
(000 РСД)

5,3

САОБРАЋАЈНА
КОМПЛЕКСНОСТ

0,0

МИНУТА
КАШЊЕЊЕ
ПО ЛЕТУ

↓ ОБУКА

10

СТУДЕНАТА
ЈЕ СТЕКЛО ДОЗВОЛУ КОНТРОЛОРА ЛЕТЕЊА
СА ОВЛАШЋЕЊЕМ ACS/RDR

20

СТУДЕНАТА
ЈЕ СТЕКЛО ДОЗВОЛУ КОНТРОЛОРА ЛЕТЕЊА
СА ОВЛАШЋЕЊЕМ ADI-GMC/AIR

Уписана је

ПРВА

САМОФИНАНСИРАЈУЋА
КЛАСА СТУДЕНАТА
КОНТРОЛЕ ЛЕТЕЊА

СМЕРНИЦЕ

У ПОСЛОВАЊУ

Наша мисија

Наша мисија је пружање квалитетних услуга у ваздушној пловидби (услуге из домена ATM, CNS, MET, AIS) цивилним и војним ваздухопловима, ради одржавања и унапређења безбедног, редовног и експедитивног ваздушног саобраћаја у ваздушном простору FIR/UIR Београд и ваздушном простору других држава, на основу међудржавних уговора, као и услуге обуке особља пружалаца услуга у ваздушној пловидби, обуке пилота авиона, калибраже уређаја и система из ваздуха и услуге одржавања ваздухоплова.

У свом пословању КЛ д.о.о. се руководи следећим кључним принципима:

- пружање услуга високог квалитета и највишег нивоа безбедности, на транспарентан начин и без дискриминације корисника услуга,
- сертификавање услуга према релевантној регулативи и захтевима стандарда ISO 9001,
- задовољење захтева и очекивања корисника,
- поштовање законске регулативе,
- документовање процеса рада,
- стално побољшање система менаџмента квалитетом,

Наша визија

Наша визија је да будемо водећи пружалац услуга у ваздушној пловидби у региону, угледан центар за обуку ваздухопловног особља и одржавање ваздухоплова, као и поуздан пружалац услуга калибраже уређаја и система из ваздуха. Стремимо месту преферираног партнера међу корисницима наших услуга и другим пословним сарадницима.

- константно унапређење знања и вештина запослених,
- примена најсавременијих техничких и технолошких решења,
- одржавање и унапређење свих ресурса КЛ д.о.о.,
- сарадња са надлежним органима власти, образовним и научно-истраживачким институцијама и другим организацијама,
- коректан однос према корисницима, партнерима и запосленима,
- одржавање здраве и безбедне радне средине.

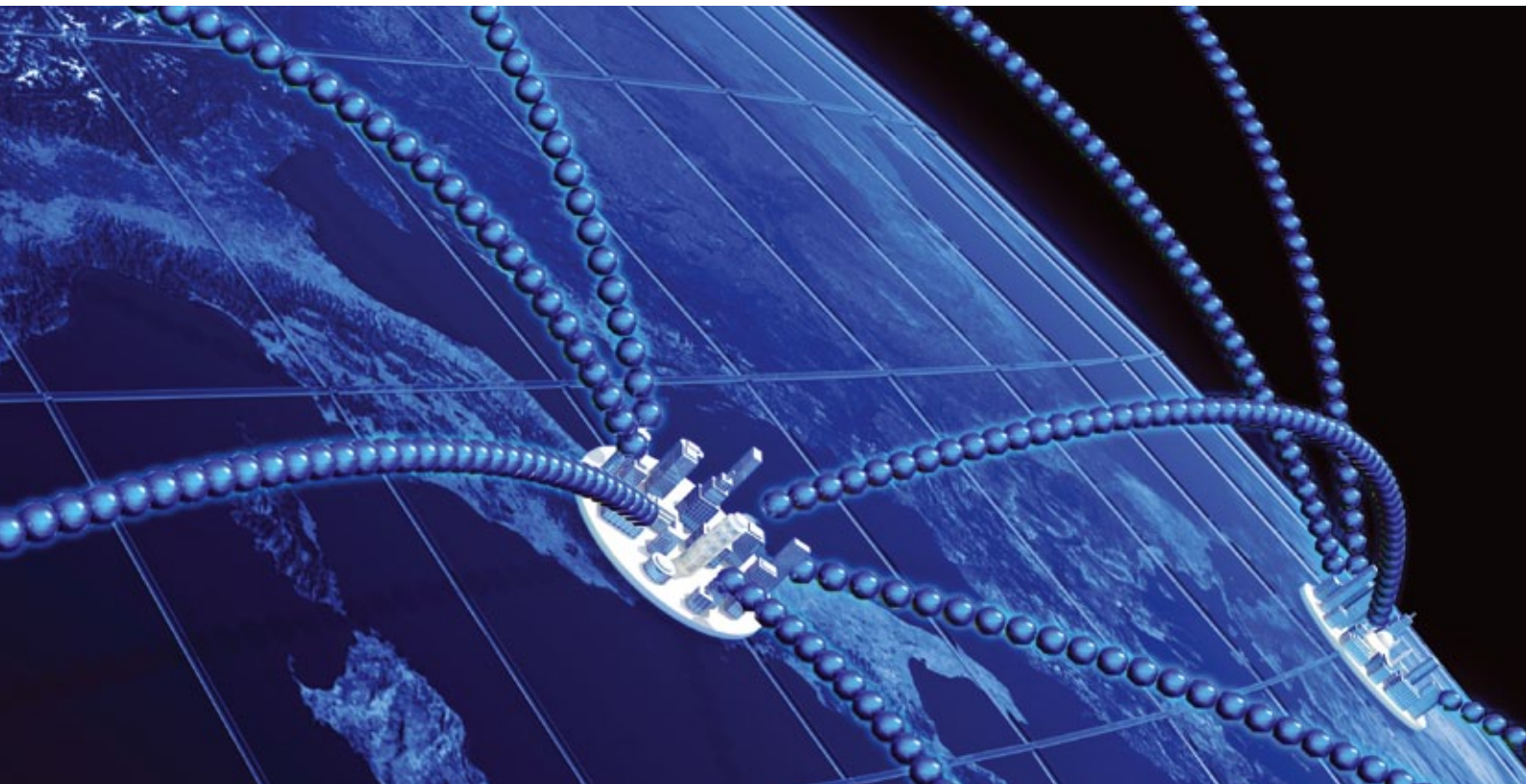

Као потврда усаглашености пословања са међународним стандардима, европском и националном регулативом, КЛ д.о.о. поседује следеће сертификате и потврде:

- Сертификат о усаглашености са захтевима Јединственог европског неба (SES) за пружање услуга у ваздушној пловидби,
- Сертификат ISO 9001:2008,
- Потврда о праву на обучавање контролора летења, која подразумева спровођење посебне обуке, континуиране обуке за контролоре летења, као и обуке из ваздухопловног енглеског језика,
- Сертификат о оспособљености за обучавање ваздухопловног особља, на основу кога је SMATSA ваздухопловна академија оспособљена да ради као овлашћена организација за летачку обуку,
- Сертификат EASA Part 145 за одржавање ваздухоплова.

КЛ д.о.о. је чланица следећих ваздухопловних организација и у њима на најбољи начин представља Републику Србију и државу Црну Гору:

МЕЂУНАРОДНА ОРГАНИЗАЦИЈА ЗА ЦИВИЛНО ВАЗДУХОПЛОВСТВО (ICAO)

ЕВРОПСКА ОРГАНИЗАЦИЈА ЗА БЕЗБЕДНОСТ ВАЗДУШНЕ ПЛОВИДБЕ (EUROCONTROL)

ЕВРОПСКА КОНФЕРЕНЦИЈА ЗА ЦИВИЛНО ВАЗДУХОПЛОВСТВО (ECAC)

ЦЕНТРАЛНА СЛУЖБА ЗА НАПЛАТУ РУТНИХ НАКНАДА (CRCO)

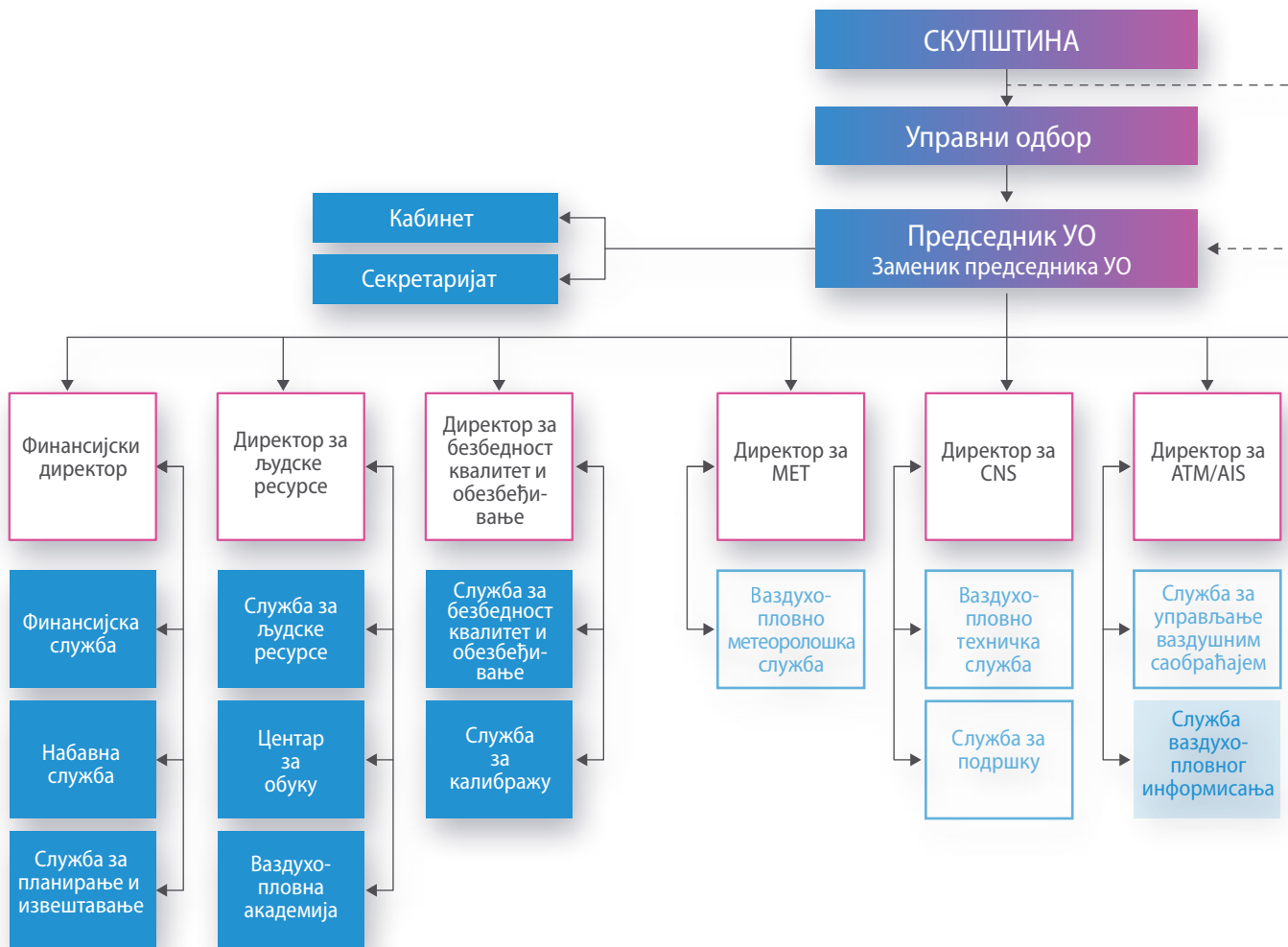

МЕЂУНАРОДНО УДРУЖЕЊЕ АВИО-ПРЕВОЗИЛАЦА (IATA)

МЕЂУНАРОДНО УДРУЖЕЊЕ ПРУЖАЛАЦА УСЛУГА У ВАЗДУШНОЈ ПЛОВИДБИ (CANSO)

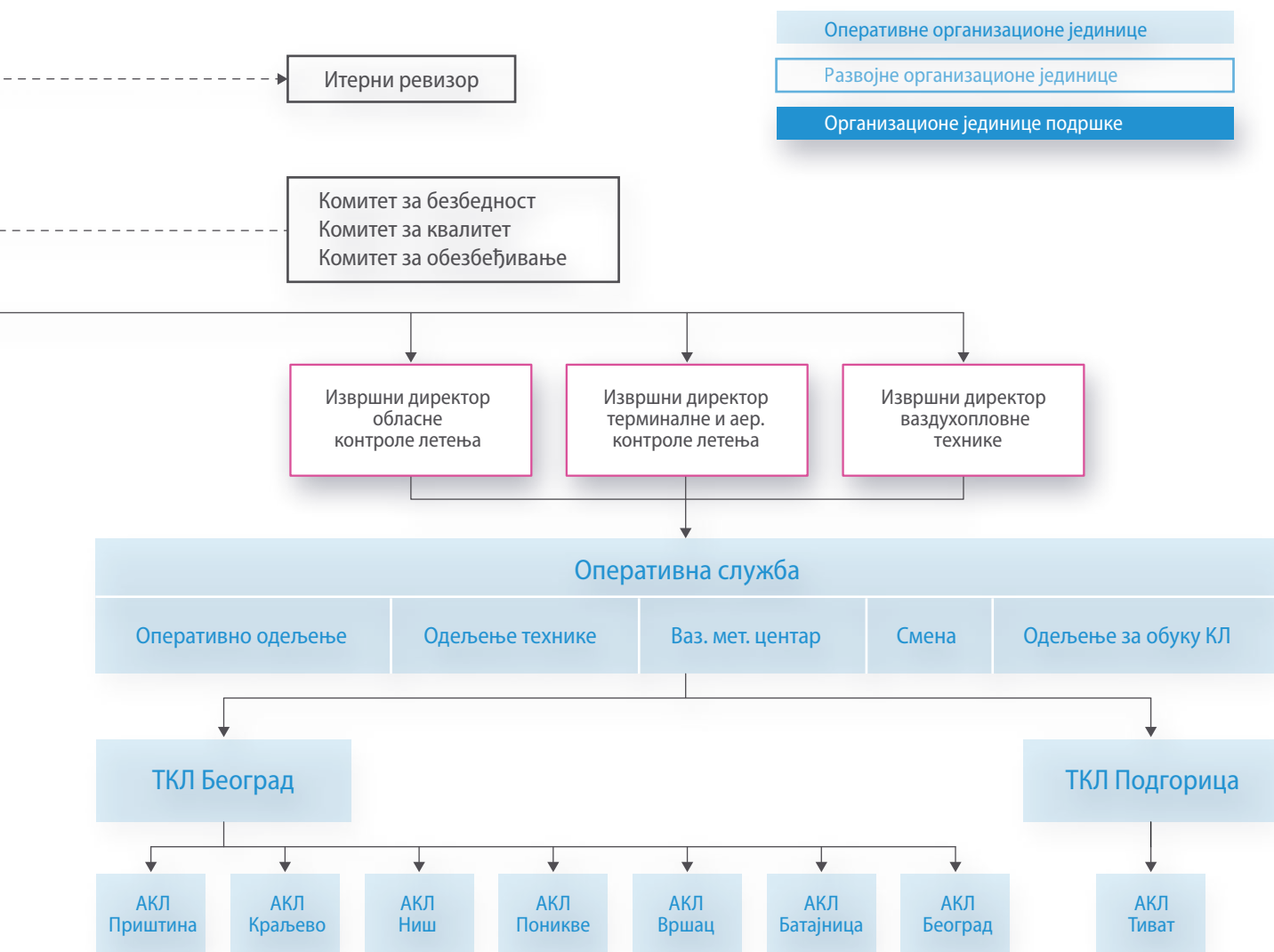

ТИМ ЗА ИМПЛЕМЕН

Организациона структура КЛ д.о.о. подразумева адекватну расподелу расположивих људских и материјалних ресурса, а условљена је врстом делатности и у потпуности усмерена ка захтевима корисника услуга у ваздушној пловидби.

У 2011. години дошло је до унапређења организационе структуре КЛ д.о.о., условљене имплементацијом нових система и уређаја у Центру контроле летења. Осим тога,

на промене је утицала и интеграција терминалне и обласне контроле летења, уз висококвалификовану техничку подршку и формирање Ваздухопловно-метеоролошког центра. На овај начин су унапређени услови за постизање високог нивоа пружених услуга, као и поштовање захтеваних безбедносних и квалитативних циљева.

ТАЦИЈУ ПРОЈЕКТА

Слика 2: Организациона структура КЛ д.о.о.

Организационе јединице КЛ д.о.о. подељене су према улогама на:

- Развојне организационе јединице обезбеђују усклађен развој свих организационих јединица система, у складу са најновијим стандардима и препорукама, међународним и националним регулативама и техничко-технолошким иновацијама које су део развојних пројеката КЛ д.о.о.
- Оперативне организационе јединице – задужене су за безбедно, ефикасно и квалитетно пружање услуга у ваздушној пловидби на дневном нивоу.
- Организационе јединице подршке – установљене су тако да обезбеде подршку развојним и оперативним организационим јединицама, комитетима, као и пројектним тимовима и тимовима за имплементацију пројеката.

7 ОРГАНИ УПРАВЉАЊА И РУКОВОДСТВО

7.1 Искусно и стручно руководство

Скупштина и Управни одбор представљају органе управљања КЛ д.о.о.

Скупштина се састоји од пет чланова. Чланови Скупштине су представници држава оснивача из министарстава надлежних за послове саобраћаја, финансија, као и других органа, служби и стручних организација. Председник Скупштине КЛ д.о.о. је госпођа Татјана Исаковић.

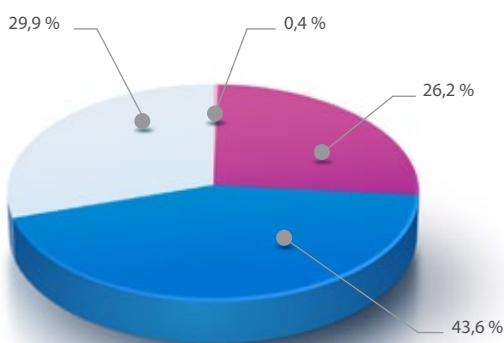
Управни одбор се састоји од седам чланова, које бира и опозива Скупштина. Пет чланова Управног одбора се бира на предлог Владе Републике Србије, а два на предлог Владе Црне Горе. Председник Управног одбора КЛ д.о.о. је господин Никола Станков, а заменик председника Управног одбора је господин Лазо Максимовић.

Поштовање високих захтева безбедности ваздушне пловидбе и квалитета пружених услуга, уз адекватну организацију посла, могуће је успешно реализовати ангажовањем висококвалификованог кадра, као и улагањем у различите видове едукације. Имајући то у виду, КЛ д.о.о. је створила одличну основу за примену проактивног система управљања људским ресурсима, који може успешно да се суочи са будућим развојним активностима у домену ваздухопловства.

Запослени са одговарајућим знањима, вештинама

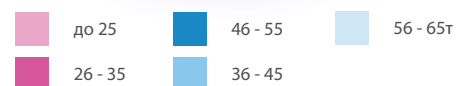
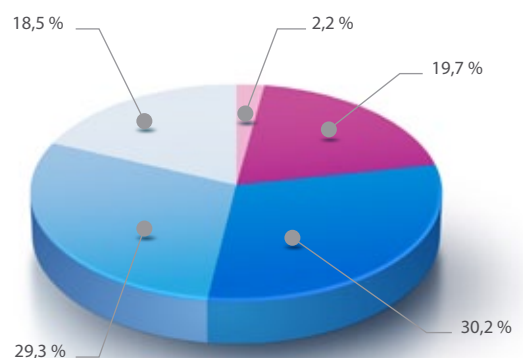
и способностима у право време и на правом месту пружају безбедну, редовну и квалитетну услугу. Структура запослених у 2011. години по степену стручне спреме и старосном критеријуму приказана је на следећим сликама.

Имплементација најновијих система и опреме у протеклом периоду била је испраћена адекватним процесом запошљавања и селекције, у циљу успешног избора одговарајућих извршилаца. Током 2011. године је у КЛ д.о.о. примљено укупно 20 нових запослених, од тога 16 са високом степеном стручне спреме.

Слика 3.

Структура запослених по степену стручне спреме у 2011. години

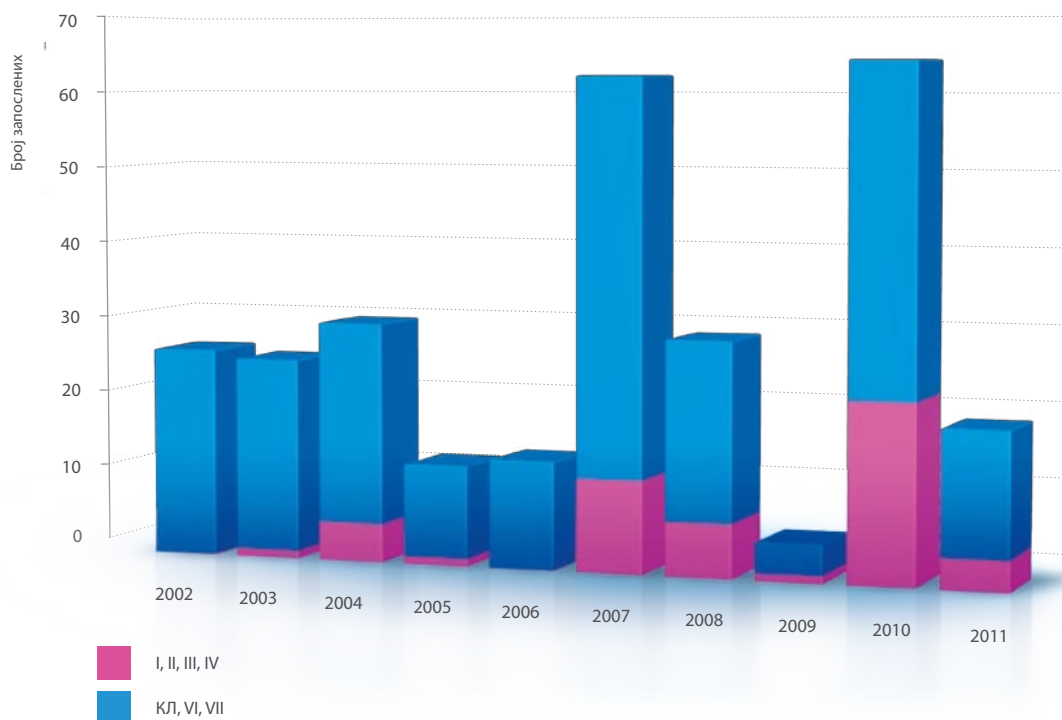
Слика 4.

Старосна структура запослених у 2011. години

КЛ д.о.о. води рачуна о запошљавању младих људи и њиховом профилисању према сопственим потребама, тако да је у 2011. више од половине примљених кандидата имало испод 30 година живота.

О значајном унапређењу структуре људских ресурса у квалификационом смислу најбоље говоре резултати анализе у периоду од 2002. до 2011. године, по којој више од 80 % укупног прилива запослених чине контролори летења, као и запослени са шестим и седмим степеном стручне спреме.

У 2011. години је спроведен и програм за стимулисање запослених за одлазак у пензију, који је обезбедио конзистентност просечног броја запослених на годишњем нивоу, а истовремено и могућност пријема новог висококвалификованог кадра без нарушавања планираног броја запослених за наредни период.

Слика 5.

Структура прилива запослених у КЛ д.о.о. у периоду од 2002. до 2011. године

Слика 6. Центар за обуку КЛ д.о.о.

7.2.1 Улажемо у развој и стручно оспособљавање запослених

Развој и усавршавање лиценцираног особља контроле летења, као и стручног особља ваздухопловне технике, ваздухопловне метеорологије и особља ваздухопловног информисања КЛ д.о.о. оспособљава у властитом Центру за обуку.

Захваљујући савременим средствима која се користе у извођењу наставе, уз поштовање прописаних стандарда, током 2011. године су спроведени разни облици стручног оспособљавања и усавршавања:

- 46. класа: Укупно 10 студената контроле летења је стекло дозволу контролора летења са овлашћењем ACS/RDR.
- 47. класа: Свих 20 кандидата је почетком 2011. године стекло дозволу за рад са овлашћењем ADI-GMC/AIR. Од тога је шест кандидата завршило обуку за ACP, а шест за APP овлашћење, након чега је настављена њихова обука за стицање ACS, односно APS овлашћења.
- 48. класа: Основна обука за 44 полазника ове класе завршена је током 2011. године, након чега је настављена обука за стицање одговарајућих овлашћења.

Осим нових класа контролора летења, у протеклом периоду су спроведене разне врсте обука. Реализовани су курсеви освежења знања за укупно 49 контролора летења, као и курсеви за инструкторе процењиваче и инструкторе испитиваче, које је успешно завршило шест полазника.

Осим тога, 37 контролора летења из КЛ д.о.о са важећим дозволама стекли су језичко овлашћење у складу са ICAO LPR scale, и то 3 месеца пре крајњег рока (8. март 2011).

У циљу унапређења и освежења знања особља ваздухопловне технике у 2011. години је завршено неколико курсева, који подразумевају обуку за OLDI, ILS NM 7, MTP 2000C и MP 100, 1511 MAX I 1511 EM, 9400 AWY, VCS 3020 X Rel.7.0, TRS Pro-line rel.2.0., DIVOS 3 log, STAR 200 и RSM S (освежење знања). Поменуто обуке похађао је 81 полазник.

Слика 7. Учионица у SMATSA ваздухопловној академији

Слика 8. Комплекс SMATSA ваздухопловне академије

7.2.2 Пружамо услуге школовања екстерним корисницима

Капацитети и стручни кадар Центра за обуку пружају могућност за школовање кандидата за потребе екстерних корисника.

У складу са проширењем делатности КЛ д.о.о. у погледу обуке кандидата, осим школовања контролора летења као примарне услуге, КЛ д.о.о се бави и пружањем услуге обуке пилота у оквиру сопствене ваздухопловне академије.

Осим тога, академија има техничку службу која је сертификована за одржавање малих авиона и поседује сертификат EASA.

Током 2011. године се у оквиру SMATSA ваздухопловне академије школовало преко 50 полазника, који су похађали следеће курсеве:

Први пут од свог оснивања Центар за обуку је уписао самофинансирајућу класу контролора летења, од укупно шест полазника.

SMATSA ваздухопловна академија је од фебруара 2011. године сертификована (сертификат SRB/FTO-001) за вршење обуке у циљу стицања следећих дозвола: PPL (Private Pilot Licence) дозвола спортског пилота, CPL (Commercial Pilot Licence) дозвола комерцијалног пилота, ATPL (Airline Transport Pilot Licence) дозвола саобраћајног пилота, FI (Flight Instructor) дозвола инструктора летења.

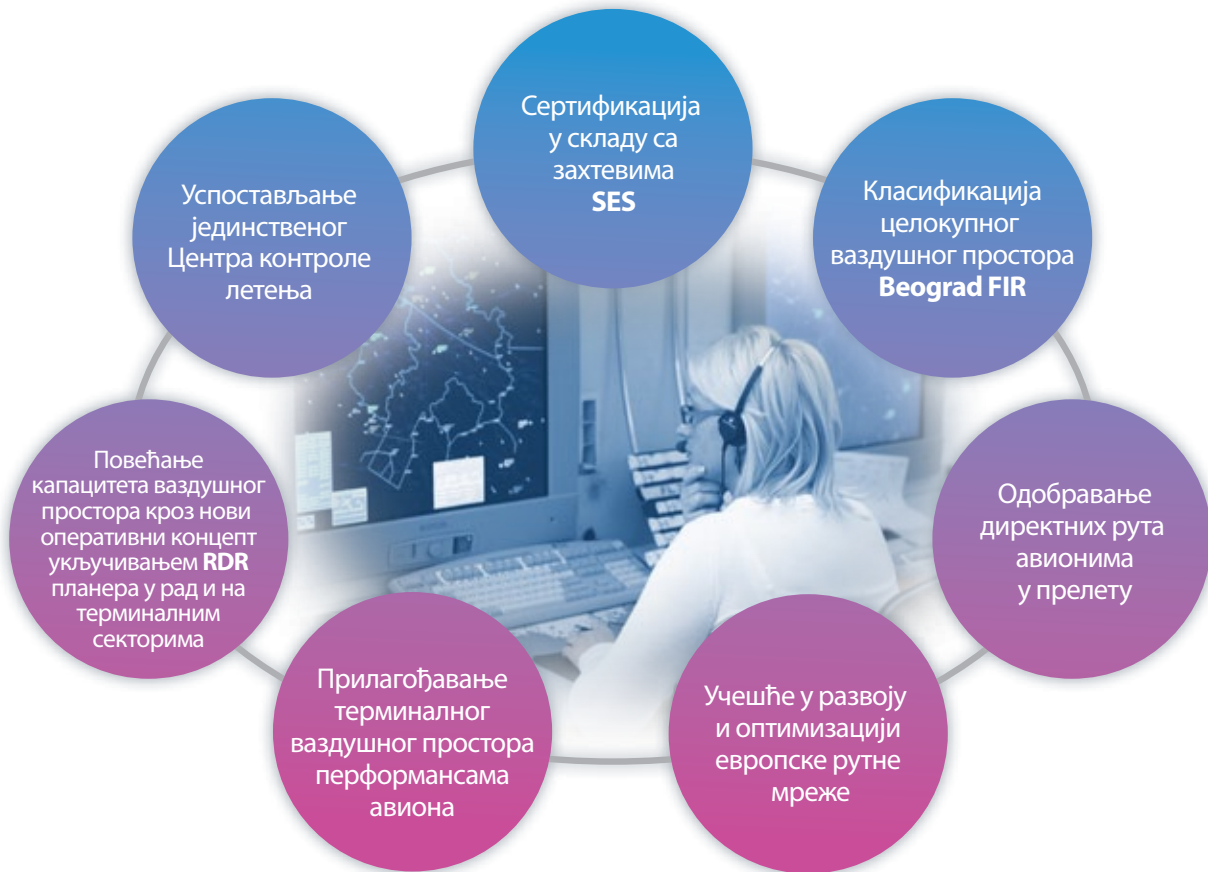
Назив обуке	Укупан број кандидата на обуци
ATP(A) Integrated	22
C-310 MEP	16
C-172 Ground School	2
ATPL(A) MODULAR	1
PPL(A)	2
AVE-english language	10
C-172 SEP CLASS	5

Табела 1: Број кандидата на обукама у SMATSA ваздухопловној академији

Осим тога, Центар за обуку КЛ д.о.о. као и SMATSA ваздухопловна академија, пружају услуге тестирања језичког овлашћења екстерним корисницима. Током 2011. године, коришћењем TEA (Test of English in Aviation) теста, извршена је провера знања:

- 170 пилота из: Србије, Босне и Херцеговине, Македоније, Црне Горе, Словеније, Холандије, Индије, Малте, Мађарске и Италије.
- 95 контролора летења из: Републике Српске, Босне и Херцеговине и Македоније.

Успостављањем јединственог Центра контроле летења у 2011. години дошло је до обједињавања услуга прилазне и обласне контроле летења, што резултује јединственим управљањем ваздушним простором, унапређењем технологије и процедура рада, бољим искоришћавањем људских ресурса и самим тим повећањем капацитета ваздушног простора. У склопу јединственог Центра контроле летења створени су оперативни и техничко-технолошки услови за успостављање FIC Београд.

Током 2011. године је усвојена Уредба о класификацији ваздушног простора испод FL195. Увођењем класа ваздушног простора C, D и G испод нивоа лета 195 ближе су регулисане врсте и нивои услуга ваздушног саобраћаја које се пружају у појединим структурама ваздушног простора.

Имплементација унапређеног управљања ваздушним простором, на чему су предузете значајне активности током протекле године, води ка оптималном планирању рута, бољој искоришћености расположивог ваздушног простора, повећању ефикасности и смањењу кашњења.

Спроведене активности на примени P-RNAV поступака омогућиће да ваздухоплови који поседују одговарајућу опрему користе ту могућност и на тај начин оптимизују путање у прилажењу и полетању. Такође, биће обезбеђена прецизнија путања ваздухоплова, а самим тим и повећање капацитета терминала.

Током 2011. године рутна мрежа у простору надлежности КЛ д.о.о. није претрпела значајније промене. Промене у ваздушном простору су биле замрзнуте до краја летње сезоне у циљу очувања капацитета и тра-

жених нивоа безбедности пружања услуга у ваздушном саобраћају, а као последица миграције на нови ATM систем. Упркос томе, 30. јуна 2011. године уведена је тачка KOTUS на сегменту ваздушног пута UM749 (BEO–TONDO). Наиме, измену на сегменту ваздушног пута UM749 треба посматрати као корективну меру којом су превазиђени проблеми изазвани развијањем профила лета новог ATM система и профила лета софтверских алата за планирање појединих корисника наших услуга (Swiss, JAT Airways). Уз координацију са представницима JAT-а, закључено је да увођење тачке KOTUS у горњи ваздушни простор

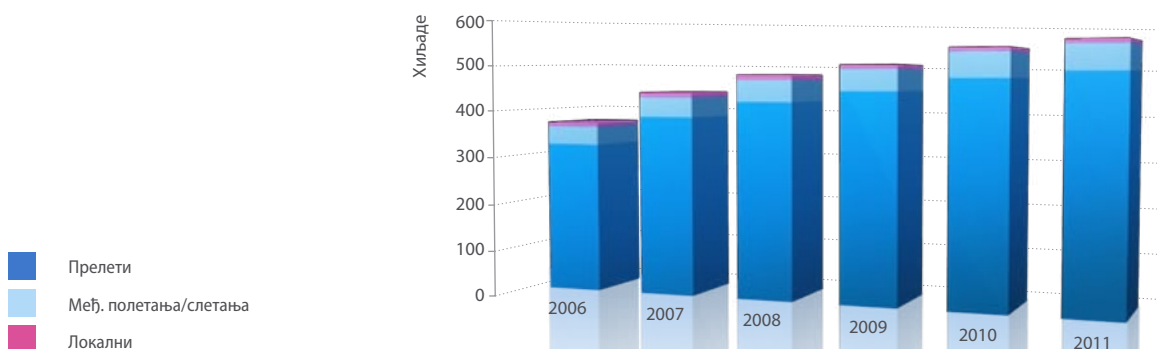
отклања све проблеме и олакшава процес планирања и подношења плана лета.

У фебруару 2011. године објављене су модификације стандардних инструменталних одлазака за аеродром Београд, које подразумевају процедуре у случају прекида двостране радио-везе.

8.1 Подаци о саобраћају

Саобраћај који је у надлежности ЦКЛ Београд наставио је свој раст и у 2011. години. Током године је реализовано рекордних 550.874 лета, по инструменталним правилима летења, што представља повећање од приближно

3 % у односу на 2010. годину. У последњих десет година, саобраћај је бележио просечан пораст од око 10 % годишње.

Слика 9: ЦКЛ Београд – број летова у периоду од 2006. до 2011. године

Прва половина године је била карактеристична по интензивнијем саобраћају, док су ступањем на снагу зимског реда летења 2011/2012. највеће националне авио-компаније редуковале број летова, што је изазвало пад саобраћаја у простору надлежности ЦКЛ Београд у односу на исти период претходне године. На токове саобраћаја је почетком октобра велики утицај имало и смањење капацитета ваздушног простора Грчке, када је овај простор, услед штрајка грчких контролора летења, генерисао велико кашњење. Токови који су спајали Западну и Централну Европу и југоисток Европе, Турску и Блиски исток, а који су ишли преко територије

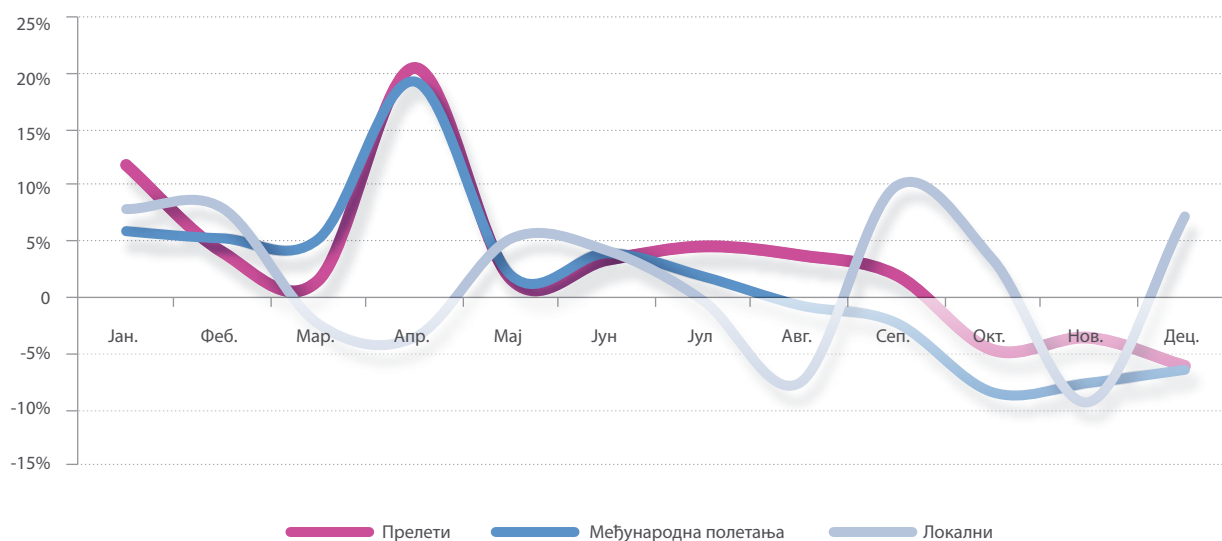
Србије и Црне Горе, у том периоду су померани на исток, преко територије Бугарске и Румуније, што је довело до смањеног обима саобраћаја у простору надлежности ЦКЛ Београд.

Током летњег реда летења, у периоду од априла до краја октобра 2011. године, реализовано је 71 % годишњег саобраћаја. Број летова у зимској сезони 2011/2012. био је мањи за око 3 % у односу на исти период претходне године, одражавајући општу тенденцију смањења броја летова у целој Европи, услед лоше економске ситуације изазване дужничком кризом, као и политичке ситуације у Африци и на Блиском истоку.

	2010.		2011.		2011. / 2010. (%)
	Број летова	Учешће (%)	Број летова	Учешће (%)	
Зимски ред летења (јан.-мар.)	86.960	16 %	91.043	17 %	5 %
Летњи ред летења (апр.-окт.)	377.925	70 %	390.392	71 %	3 %
Зимски ред летења (нов.-дец.)	71.541	13 %	69.439	13 %	-3 %
Укупно	536.426	100 %	550.874	100 %	3 %

Табела 2: ЦКЛ Београд – број летова у летњој/зимској сезони

На наредној слици је приказана процентуална промена броја летова по месецима у 2011. години у односу на претходну годину.

Слика 10: Процентуално повећање/смањење броја летова у 2011. години по месецима

Као и претходних година, прелети ваздушног простора су најзаступљенији, чинећи око 88 % укупног саобраћаја. Саобраћајни токови на којима се реализује највише прелета повезују земље северозападне Европе и Медитерана, као и северозападну Европу и Блиски исток.

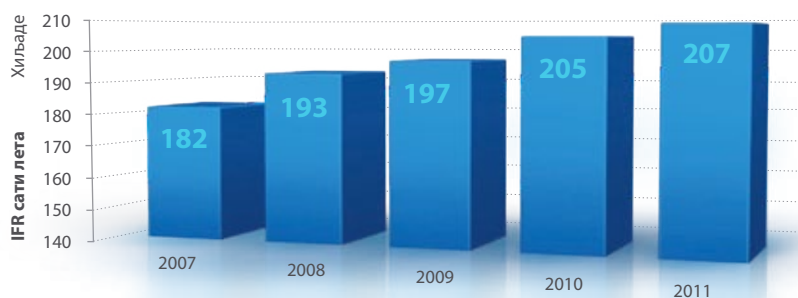
Највише летова у једном сату у 2011. години је забележено 30. августа, када је у времену од 9:00 до 10:00 UTC извршено 178 летова.

У летњој сезони 2011. године сваки 14. лет у Европи је користио и простор надлежности ЦКЛ Београд. Највећи број летова у једном дану је забележен 6. августа 2011. године (2.460 летова), када је сваки једанаести лет користио и ваздушни простор у надлежности ЦКЛ Београд.

	2008.	2009.	2010.	2011.
Вршни сат	141	154	168	178
Вршни дан	1.993	2.188	2.261	2.460
Вршна недеља	12.937	14.051	14.469	15.109
Вршни месец	56.701	60.813	63.433	65.643

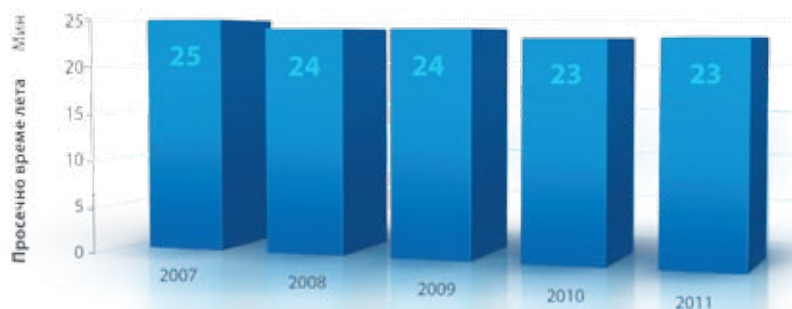
Табела 3: Број летова у вршним периодима

У простору надлежности ЦКЛ Београд у 2011. години је реализовано 207.379 IFR сати лета, што представља повећање од 1,2 % у односу на 2010. годину.

Слика 11: Број IFR сати лета у периоду од 2007. до 2011. године

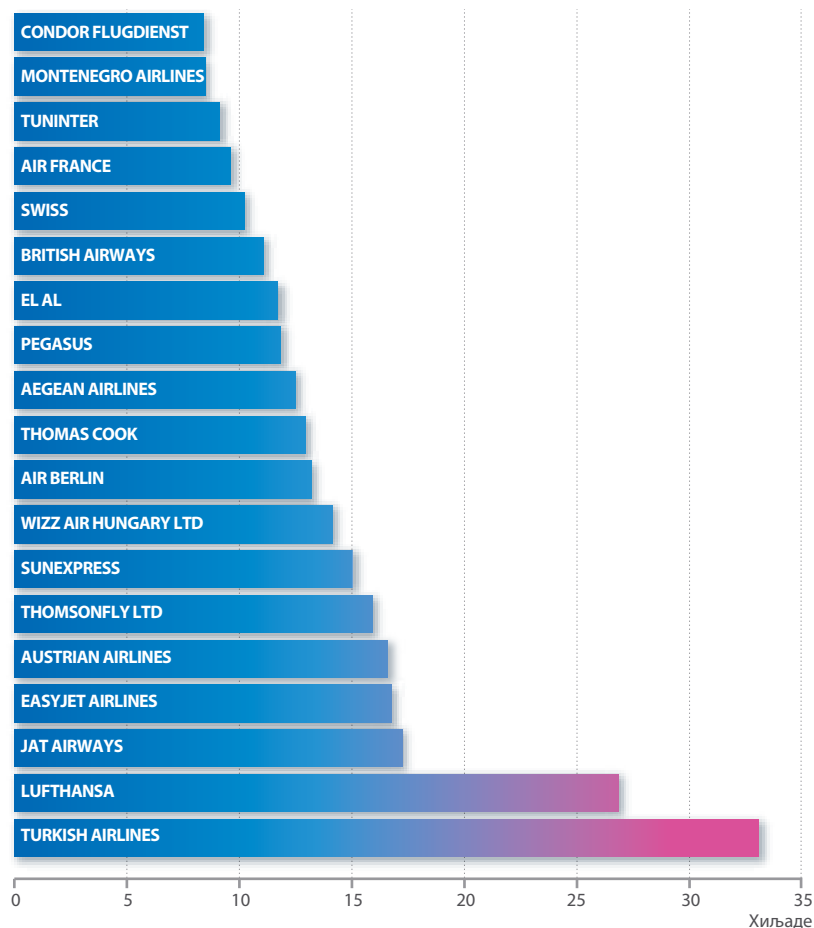
Просечно време лета у простору надлежности ЦКЛ Београд, као и претходне године бележи вредност од 23 минута по лету.

Слика 12: Просечно време лета у периоду од 2007. до 2011. године

Авио-компаније које су реализовале око 50 % укупног саобраћаја у ваздушном простору надлежности ЦКЛ Београд у 2011. години су приказане на наредној слици.

Слика 13: Авио-компаније које су реализовале 50 % саобраћаја у 2011. години

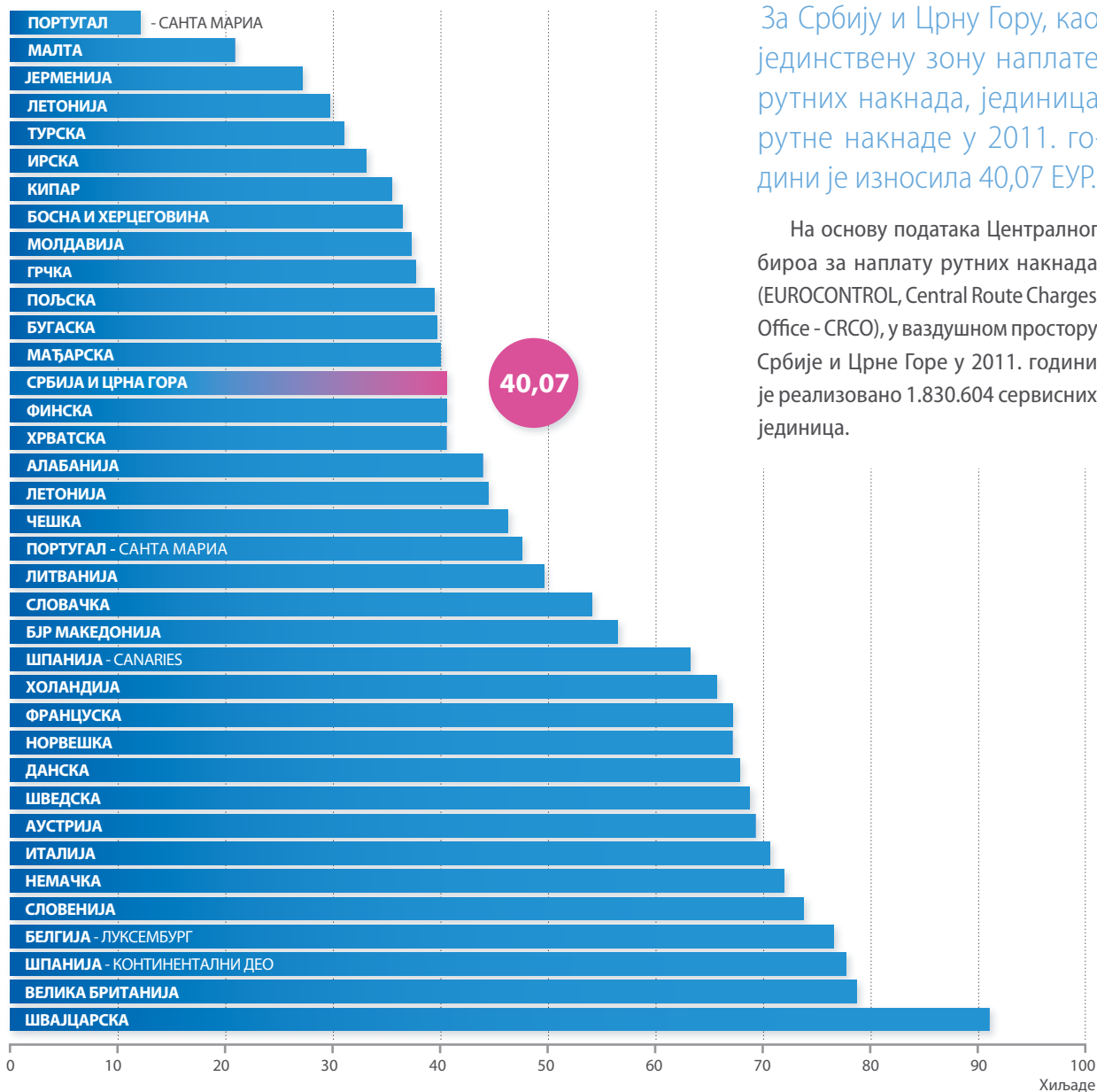
На четири међународна аеродрома у Србији и Црној Гори је забележено укупно 34.790 IFR полетања у 2011. години. Као и претходних година, највише операција је реализовано са београдског аеродрома – 69 %, са кога је у 2011. години саобраћало преко 500 авио-компанија и оператера.

Слика 14: Број полетања на међународним аеродромима у надлежности КЛ д.о.о. у периоду од 2007. до 2011. године

8.1 Подаци о саобраћају

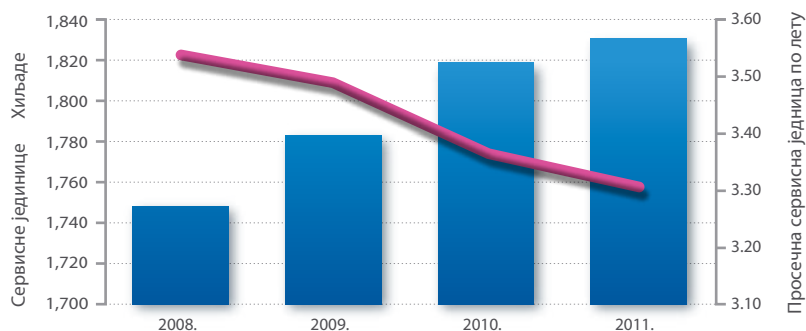

За Србију и Црну Гору, као јединствену зону наплате рутних накнада, јединица рутне накнаде у 2011. години је износила 40,07 ЕУР.

На основу података Централног бироа за наплату рутних накнада (EUROCONTROL, Central Route Charges Office - CRCO), у ваздушном простору Србије и Црне Горе у 2011. години је реализовано 1.830.604 сервисних јединица.

Слика 15: Национална вредност јединица рутне накнаде у 2011. години по земљама

У односу на 2010. годину, забележено је повећање од 0,6 %. Скраћењем просечне дужине лета у ваздушном простору надлежности КЛ д.о.о, просечна вредност сервисне јединице по лету се смањује из године у годину, бележећи вредност од 3,30 у 2011. години.

Слика 16: Број сервисних јединица у периоду од 2008. до 2011. године

БЕЗБЕДНОСТ

КАО ИМПЕРАТИВ

Повећањем ваздушног саобраћаја из године у годину, систем контроле летења је суочен са изазовом повећања ефикасности, уз одржавање високог нивоа безбедности. Један од задатака система контроле летења јесте да обезбеди све неопходне услове за максималну слободу кретања учесника у ваздушном саобраћају под прихватљивим економским условима, водећи рачуна о заштити животне средине, при том испуњавајући све безбедносне захтеве. Динамичан и сложен систем се заснива на спреси људи, технологије и стриктних правила, која омогућава пружање услуга у ваздушној пловидби на безбедан, редован и ефикасан начин.

Константан рад на испуњавању свих безбедносних критеријума је настављен и у 2011. години. Ревидирана су сва документа из домена безбедности, у циљу усклађивања са законском и подзаконском регулативом Републике Србије и државе Црне Горе и усаглашавања са захтевима менаџмента квалитетом. У вези с тим је усвојена и нова верзија Безбедносно-оперативног приручника, као најважнијег документа успешно успостављеног система управљања безбедношћу. Током године је спроведено пет периодичних безбедносних контролних прегледа и један циљани безбедносни контролни преглед.

У циљу будућег успешног рада на одржавању успостављеног система управљања безбедношћу представници КЛ д.о.о. су током 2011. године учествовали на следећим састанцима и семинарима:

- Семинар „SSP (State Safety Programme) Implementation“, у периоду од 16. до 18. фебруара 2011. године,
- 41. састанак Safety Team у Бриселу, од 14. до 17. јуна 2011. године,
- Први састанак ISIS у Бриселу, 21. и 22. јуна 2011. године,
- Семинар ES2 WS3 „Software Safety Assurance Systems & Modes Of Operations“, одржан на Бледу 21. и 22. септембра 2011. године,
- 42. састанак Safety Team у EUROCONTROL (Брисел), у периоду од 11. до 13. октобра 2011. године,

Представници EUROCONTROL су спровели Safety Survey (28. 10. 2011. године), ради увида у доказе о оствареним резултатима КЛ д.о.о. на пољу Safety Maturity.

9.1 Безбедносни индикатори

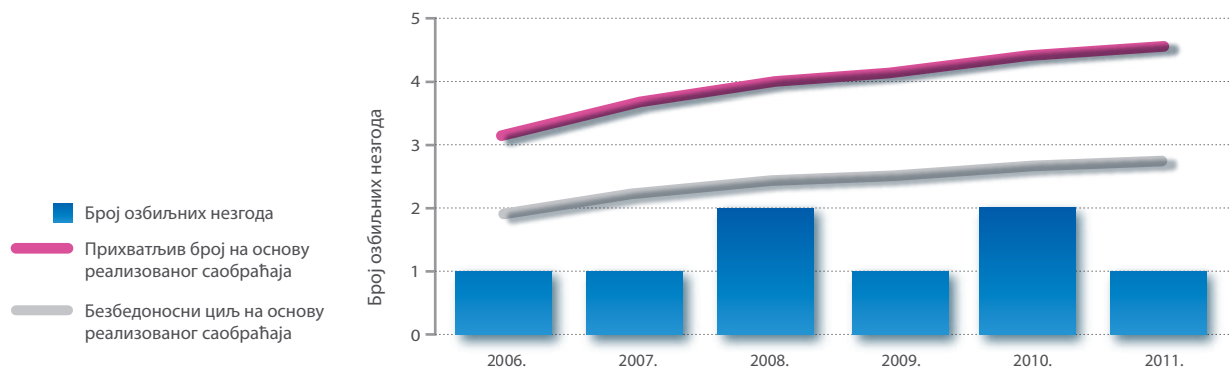
Безбедносне индикаторе и њихове дозвољене вредности дефинисале су на националном нивоу ваздухопловне власти. У складу с документом „Приручник о

управљању безбедношћу“ анализирани су безбедносни индикатори на нивоу 2011. године, који су приказани у наредним поглављима.

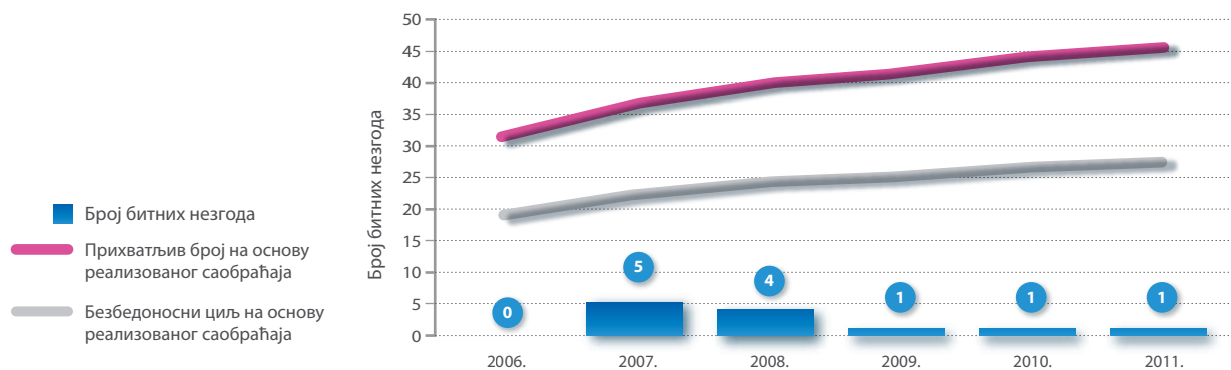
9.1.1 Индикатори незгода

Прихватљив ниво безбедности који дефинишу ДЦВ и АЦВ је мање од 0,83 озбиљних незгода на 100.000 операција ваздухоплова и мање од 8,3 битних незгода на 100.000 операција ваздухоплова. Безбедносни циљ је мање од 0,5 озбиљних инцидената, односно мање од пет битних незгода на 100.000 операција ваздухоплова. Са

једним догађајем категорије озбиљних незгода и једним догађајем категорије битних незгода, колико је пријављено у ваздушном простору у надлежности КЛ д.о.о. у 2011. години, задовољени су безбедносни критеријуми.

Слика 17: Број озбиљних незгода у периоду од 2006. до 2011. године

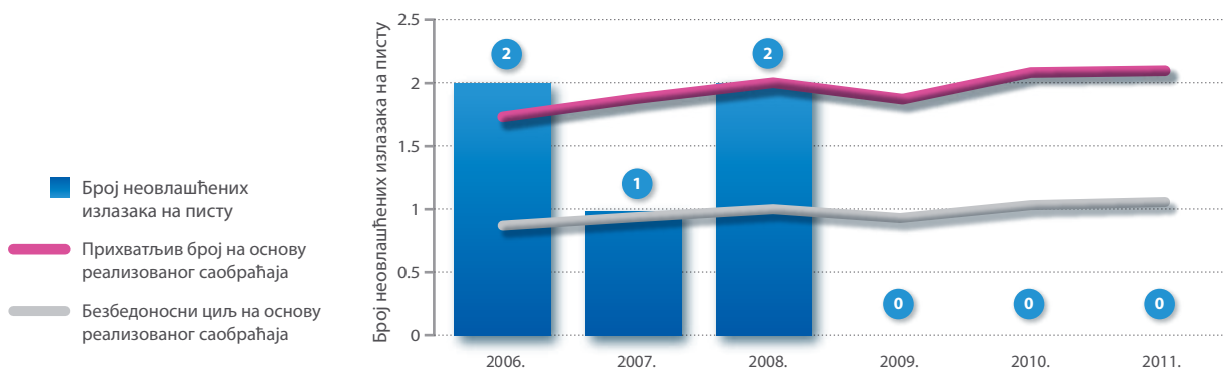
Слика 18: Број битних незгода у периоду од 2006. до 2011. године

9.1.2 Индикатори неовлашћеног изласка на писту

У ваздушном простору у којем КЛ д.о.о. пружа услуге у 2011. години није било пријављених догађаја категорије неовлашћених изласака на писту. Прихватљив ниво безбедности који дефинишу ДЦВ и АЦВ је мање од три неовлашћена изласака на писту на 100.000 операција

полетања/слетања ваздухоплова. Безбедносни циљ је мање од 1,5 неовлашћених изласака на писту на 100.000 операција полетања/слетања.

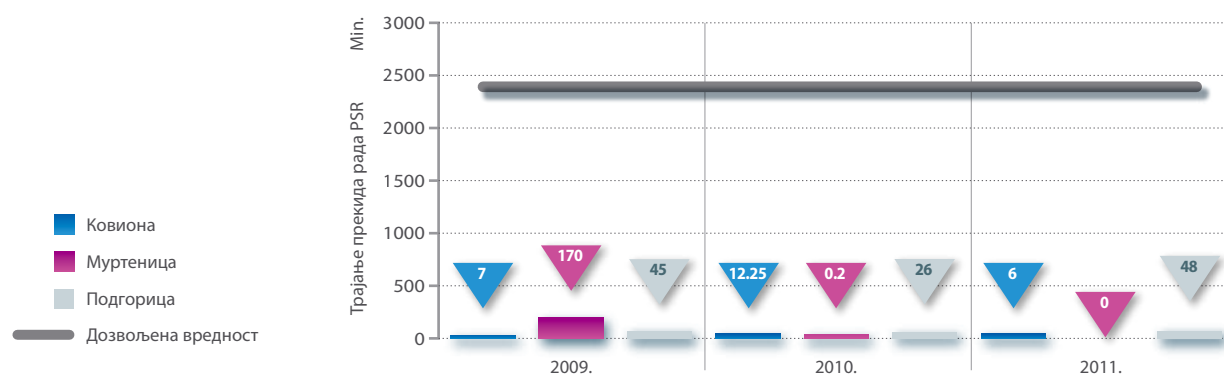

Слика 19: Број неовлашћених изласака на писту у периоду од 2006. до 2011. године

9.1.3 Индикатори догађаја карактеристичних за АТМ

Вредности безбедносних индикатора за све четири радарске станице (Ковиона, Кошевац, Муртеница и Подгорица) налазе се у оквиру прихватљивог нивоа безбедности, које прописује ДЦВ.

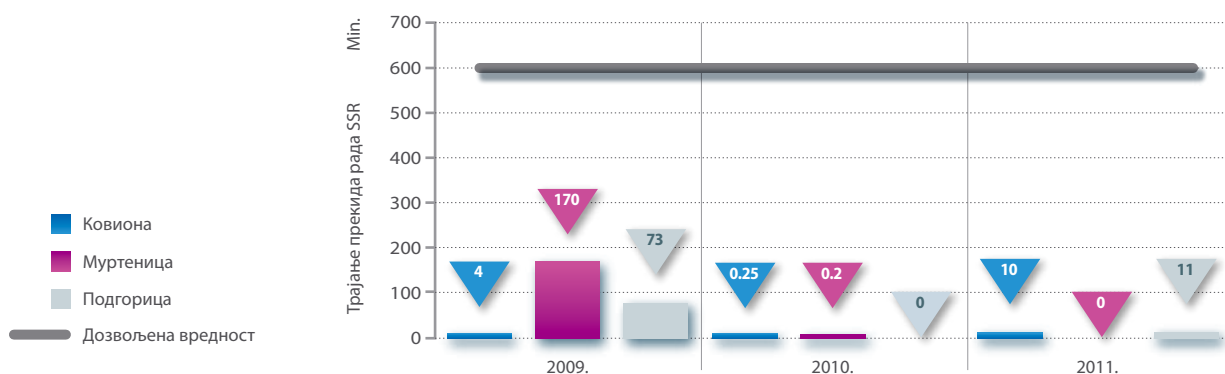
Прихватљив ниво безбедности за PSR, који одређује ДЦВ, јесте усвојена вредност по препоруци EUROCONTROL-а, која износи мање од 2400 минута годишње.

Слика 20: Безбедносни индикатор за PSR радарске станице

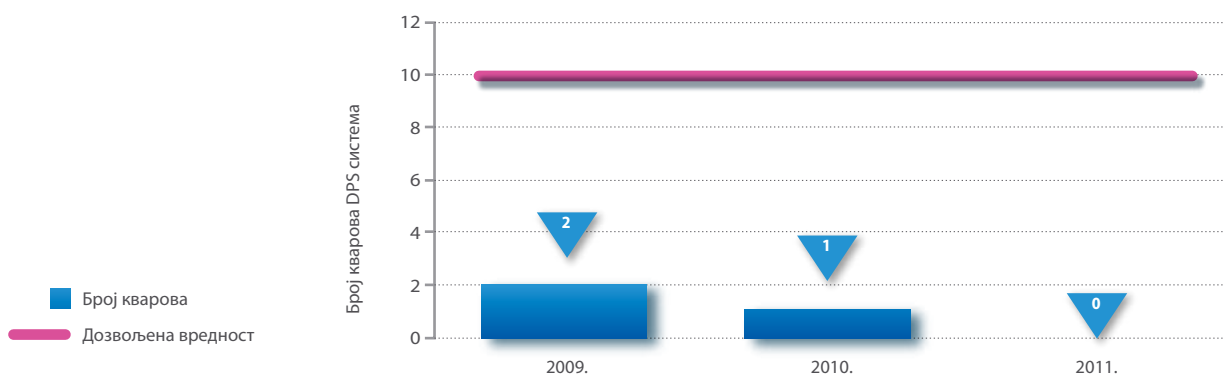

Прихватљив ниво безбедности за SSR, који одређује ДЦВ, јесте усвојена вредност по препоруци EUROCONTROL-а, која износи мање од 600 минута годишње.

Слика 21: Безбедносни индикатор за SSR радарске станице

Безбедносни индикатор за DPS (Tracview/Eurocat-E) систем на бази података из претходне три године је просечно један квар годишње, што је у оквиру прихватљивог нивоа безбедности дефинисаног према индикатору за DPS систем, који одређује ДЦВ и који износи мање од 10 кварова годишње. У 2011. години није било кварова DPS система.

Слика 22: Безбедносни индикатор за DPS

10.1 Телекомуникације

Телекомуникациони сервиси у КЛ д.о.о. обухватају говорну комуникацију (земља-земља и земља-ваздух) и пренос података (AFTN и OLDI).

Кроз пројекат FAMUS завршено је тестирање и пријем на локацији комплетне телекомуникационе мреже, на којој је успостављена и редунданса у преносу радарских података са локација РС Ковиона, РС Кошевац и РС Муртеница. Реализоване су и нове телекомуникационе линије ка суседним контролама летења: Албаније, Македоније и Бугарске. Током године је завршено фабричко тестирање и инсталација шест DVRPS и TRS система за потребе аеродромских контрола летења. У 2011. години је започет пројекат набавке и инсталације VCS система за говорну комуникацију на локацијама ТКЛ Подгорица, АКЛ Краљево и АКЛ Поницве. У АКЛ Краљево је успешно завршена инсталација и тестирање на локацији, након чега је систем пуштен у оперативни рад.

Пројекат унапређења и проширења VHF/UHF радио-система за говорну комуникацију земља-ваздух је успешно завршен у последњем кварталу 2011. године, инсталацијом и пријемом на локацији VHF/UHF радио-система у АКЛ Краљево и Свети Илија.

Током 2011. године је завршен пројекат повезивања оптичком инфраструктуром ЦКЛ Београд са VHF/UHF радио центрима Копаоник и Београд и аеродромским контролама летења Батајница и Краљево. Такође, извршено је повезивање на двоструки оптички прстен телекомуникационе мреже Телеком Србија а.д.

У 2011. години су спроведене обуке за управљање телекомуникационим уређајима на локацији АКЛ Краљево и ТКЛ Подгорица.

10.2 Навигација

КЛ д.о.о. обезбеђује услуге навигације у свим фазама лета ваздухоплова (полетање, прелет, прилаз и слетање). Навигациона инфраструктура за потребе прелета подразумева VOR/DME и NDB опрему. VOR/DME инфраструктура подржава RNAV операције, док NDB уређаји обезбеђују операције прелета цивилних ваздухоплова који немају модерну ваздухопловну опрему.

У оквиру обезбеђивања услуга навигације, у 2011. години су реализовани следећи пројекти и активности:

- У фебруару 2011. године извршен је фабрички пријем опреме нових ILS NM 7000В у фабрици NGPAS у Ослу, Норвешка.
 - У марту 2011. године објављен је тендер за набавку додатних резервних делова за нове DME FAL 2020, као и тендер за извођење припремних грађевинских радова за инсталацију ILS на аеродрому у Подгорици.
 - У периоду март–септембар 2011. године изабране су локације и обављени припремни грађевински радови за постављање метеоролошке мерне опреме на аеродромима у Београду, Подгорици и Краљеву.
 - Током априла 2011. године испоручен је нови ILS NM 7000В у Подгорици.
 - Током маја 2011. године објављен је тендер за избор извођача припремних грађевинских радова потребних за инсталацију ILS на аеродрому у Београду.
 - Током маја и у периоду август–октобар 2011. године пресељена је аутоматска метеоролошка станица AWS200 у нови објекат АКЛ Краљево и обављена инсталација анемометара на аеродрому Краљево.
 - Током јуна 2011. године инсталиран је ILS NM 7000В у Подгорици, а том приликом је обављена и обука на радном месту. Активно се радило и на обједињеном систему за надзор навигационих уређаја у Подгорици и Тивт
- У периоду август–октобар 2011. године уклоњен је стари ILS и извршена инсталација, калибража, пријем опреме на локацији и пуштање у рад нових ILS NM 7000В за ПСС 12 и ПСС 30 на аеродрому у Београду.
- Током децембра 2011. године пресељен је надограђени систем MIDAS IV VAISALA из старе зграде ОКЛ Београд у нову зграду ЦКЛ Београд. Расписан је тендер за набавку додатног сета резервних делова за нове ILS NM 7000В.
 - Обука за ILS NM 7000В је реализована током јануара у фабрици NGPAS у Ослу, а током фебруара у Центру за обуку КЛ д.о.о.

10.3 Надзор

Услуге радарског вођења ваздухоплова подразумевају генерисање, дистрибуцију и обраду радарских података интерним корисницима у оквиру КЛ д.о.о., као и екстерним корисницима. У оперативном раду се користе примарни надзорни радарни (PSR) и моноимпулсни/Mode S секун-

дарни надзорни радарни (MSSR/Mode S). Сви MSSR/Mode S радарни могу радити у елементарном или напредном Mode S режиму рада. Надзорни подаци се дистрибуирају у систем за мултирадарско праћење, при чему је, у складу са Европским надзорним стандардом, обезбеђено:

- двоструко MSSR/Mode S рутно прекривање и
- двоструко MSSR/Mode S плус PSR прекривање главних ТМА

У јануару 2011. године потписан је Уговор о техничкој подршци за радарске системе са произвођачем опреме Thales, за наредне три године.

У склопу активности за размену радарских података са суседним контролама летења организовани су и састанци на техничком нивоу са представницима ANTA у Тирани и BULATSA у Београду.

Покренута је иницијатива за размену радарских података са суседним контролама летења кроз дефинисање одговарајућих споразума (Radar Data sharing Agreements).

Радарски подаци су интегрисани у FAMUS Eurocat-E DPS систем:

- Ковиона (Mode S и PSR), Кошевац (Mode S), Муртеница (MSSR и PSR) и Подгорица (PSR),
- Weather channel (PSR) – Ковиона и Муртеница.

УНАПРЕЂУЈЕМО

МЕТЕОРОЛОШКЕ УСЛУГЕ

Током 2011. године су ДЦВ и АЦВ обавили провере из домена пружања МЕТ услуга, а извршено је и више интерних провера којима је потврђена усклађеност пружања МЕТ услуга са међународном и националном регулативом.

Представници КЛ д.о.о. су учествовали у међународним и националним активностима које су имале за циљ унапређење МЕТ услуга, и на тај начин директно допринели развоју одговарајуће регулативе и нове технологије која се примењује у пружању МЕТ услуга.

Националне активности у 2011. години:

- Сарадња са ДЦВ на изради Правилника о осмотреним ваздухопловним метеоролошким подацима за израду ваздухопловних аеродромских климатолошких информација.
- Презентација ваздухопловних метеоролошких услуга на Семинару о класификацији ваздушног простора Београд FIR испод FL195, који је одржан 4. новембра 2011. године.

Међународне активности у 2011. години:

- Трећи састанак Пројектног тима за регионалну хармонизацију метеоролошких услуга за летове на малим висинама, који је формирала Метеоролошка група (METG), одржан је 19. и 20. априла 2011. године у Центру контроле летења у Београду.
- Учешће на редовном годишњем састанку Метеоролошке групе (METG), која у оквиру Европске групе за планирање ваздушног саобраћаја (EANPG) прати стање и координира увођење у рад свих система у области ваздухопловне метеорологије у региону Европе. Састанак је одржан у канцеларији ICAO за Европу и северни Атлантук у Паризу, од 6. до 9. септембра 2011. године.
- Учешће на MET Support to ATM Workshop 5. Радионица је одржана од 19. до 20. октобра 2011. године у Бриселу.

У циљу унапређења МЕТ услуга током 2011. године су предузете многе активности, од којих је најзначајнија системска организациона промена уведена формирањем Ваздухопловно-метеоролошког центра (ВМЦ).

Послови које обавља ВМЦ су пружање МЕТ услуга у складу са захтевима садржаним у међународним

стандардима у међународном ваздушном саобраћају и посебним захтевима ваздухопловних корисника, и то:

- из надлежности MWO (Meteorological Watch Offices) – бирои за метеоролошко бдење у области информисања у лету, у нашем случају Beograd FIR,
- из надлежности AMO (Aerodrome Meteorological Offices) – аеродромски метеоролошки бирои, у нашем случају део ваздухопловних метеоролошких услуга за аеродроме Београд и Батајница.

Настанком и опремањем овог центра, укључујући унапређење аудио и увођење визуелне комуникације између ВМЦ и корисника на аеродромима Београд и Батајница, као и обезбеђењем људских ресурса створени су услови за проширење палете услуга за обезбеђење летова на малим висинама, што је вишегодишњи захтев, пре свега, домаћих ваздухопловних корисника.

У 2011. години су извршене потребне припремне радње, укључујући подношење захтева за допуну Сертификата за пружање услуга у ваздушној пловидби, да се корисницима обезбеди карта прогнозе за област за летове на малим висинама (SWL карта).

Поред формирања ВМЦ, у 2011. години су, у циљу унапређења МЕТ услуга, предузете и следеће активности:

- Унапређење дистрибуције МЕТ података на Аеродрому „Никола Тесла“,
- Замена антенског система на EUMETSAT систему,
- Радови на инсталацији софтверских исправки SAWAS софтвера на аеродромима,
- Пуштена је у рад опрема за надоградњу система MIDAS IV VAISALA у ТКЛ Београд и пресељен сервер SAWAS у техничку салу,
- Започето је оперативно коришћење ласерских силометара у АКЛ Батајница,
- Инсталиран је резервни анемометар у ТКЛ Подгорица,
- Урађена је скица репера за аеродром Краљево,
- Пресељена је МЕТ опрема у нови објекат АКЛ Краљево.

ВАЗДУХОПЛОВНО ИНФОРМИСАЊЕ

У КОРАК СА НАЈНОВИЈИМ СТАНДАРДИМА

Развој и унапређење квалитета информисања корисника активно су настављени током 2011. године.

Објављен је први двојезични електронски Зборник ваздухопловних информација (eAIP), у формату html и pdf, употребом нове технологије – „FrameAPS“, тј. апликације засноване на систему Европске базе AIS података (EAD).

eAIP је урађен у складу са спецификацијом EUROCONTROL, чиме су испуњени одређени захтеви регулативе Европске комисије 73/2010 (ADQ). Главне предности апликације „FrameAPS“ и основна унапређења у односу на примену „Word“-а су смањење мануелног уноса критичних и битних ваздухопловних података, заштићен приступ фајловима у раду и верзионисање фајлова.

У децембру 2011. године је објављен и Зборник ваздухопловних информација за летење по визуелним правилима, у формату pdf на CD-у (VFR AIP на CD-у).

Објављене су ваздухопловне карте препрека Тип А за све међународне аеродроме, карте ваздушних путева (доњи/горњи ваздушни простор) и ваздухопловна карта 1:500000, чиме су испуњени одређени захтеви ICAO и унапређена услуга информисања.

Процес испитивања задовољства корисника унапређен је упитницима о задовољству корисника, на српском и енглеском језику.

Успешно је припремљена и спроведена обука за све запослене у NOF/ARO Београд за рад на комплементарним пословима у делокругу новог радног места. Обједињени су до сада одвојени послови два радна места, чиме је повећана ефикасност расположивих ресурса и унапређено знање запослених.

У циљу унапређења начина рада и квалитета ваздухопловних података, поред оперативних процедура и израде ваздухопловних публикација (MIL AIP и VFR AIP) које се ослањају на SharePoint, израђена је и ажурира се библиотека дописа у електронском формату. На овај начин је унапређена следљивост и архивирање података и тиме пружена подршка тимском раду.

Настављен је рад на имплементацији система за претполетно информисање (Briefing Facility). Завршена је набавка система и урађен је тест опреме.

У сарадњи са Директоратом цивилног ваздухопловства Републике Србије, израђени су нацрти Правилника о ваздухопловном информисању (садржи Индекс извора података) и Правилника о ваздухопловним картама у саставу Интегрисаног ваздухопловног информативног пакета. Наведени правилници су израђени у складу са међународним стандардима и препорученом праксом садржаним у ICAO Анексу 4, Анексу 15 и са Уредбом Европске комисије о квалитету ваздухопловних података (ADQ).

Слика 23: Авион за калибражу ЗРНС – Hawker Beechcraft King Air 350

КЛ д.о.о. врши услуге калибраже земаљских радио-навигационих средстава (ЗРНС) из ваздуха и провере летних процедура, како за сопствене потребе, тако за потребе корисника у региону. Провера и калибража уређаја спроводе се у складу са препорукама ИКАО, ваздухопловом типа Hawker Beechcraft King Air 350, опремљеним системом за калибражу AD-AFIS-260.

У 2011. години успешно је реализовано 299 калибража, уз укупан годишњи налет ваздухоплова од 478 сати.

У 2011. години успешно је реализовано 299 калибража, уз укупан годишњи налет ваздухоплова од 478 сати.

Током 2011. године КЛ д.о.о је повећала број пружених услуга калибраже у региону, реализујући следеће активности:

- калибража свих ЗРНС на аеродрому Сарајево, Мостар и Тузла, на основу уговора са Федералном дирекцијом за цивилно ваздухопловство БиХ,
- калибража свих ЗРНС на аеродрому Бања Лука, на основу уговора са Републичком дирекцијом за цивилну ваздушну пловидбу Републике Српске,
- калибража ILS уређаја и PAPI светала на аеродрому Будимпешта, на основу уговора са аеродромским предузећем,
- калибража VOR уређаја, на основу уговора са пружаоцем ANS услуга у Мађарској (HungaroControl),
- калибража VOR/DME опреме на аеродрому Порторож, на основу уговора са фирмом THALES,
- калибража и пуштање у рад нових ILS уређаја у Београду, Подгорици, Бањој Луци, Мостару, Скопљу и Задру,
- рад на формирању организације за обезбеђивање континуиране пловидбености, која обухвата Службу за калибражу и Ваздухопловну академију и пружање ових услуга и трећим лицима,
- организација радионице о трговању емисијама CO₂, уз присуство представника независног верификационог тела ETS Verification GmbH.

Током 2011. године, постављени циљеви и задаци из домена ICT технологије успешно су наставили да се реализују, уз константо улагање напора да се одржи корак са актуелним стандардима из ове области.

Пројекти и задаци који су обележили 2011. годину:

- У новој згради ЦКЛ Београд имплементирана је комплетна рачунарска и IP телефонска инфраструктура и интеграција сервиса система контроле летења (AFTN, Метео, Thales, корпоративна мрежа).
- Израђена је апликација која интегрише billing log file са новог DPS система и планове лета, како би се задржала функционалност постојећих база података и компатибилност података из ранијег система.
- Инсталирана је и пуштена у оперативни рад VMware виртуелна серверска инфраструктура.
- Успешно је пуштена у рад апликација за праћење стања ваздухоплова у Вршцу, уз пратеће извештаја везано за стање ресурса мотора, горива и статуса пловидбености.
- Имплементиран је систем клијентске виртуелне инфраструктуре, који обухвата инсталацију XenDesktop Servera на серверској виртуелној инфраструктури и интеграцију са активним директоријумом и одговарајућом SQL Server базом података.

Током 2011. године, представници КЛ д.о.о. су учествовали на курсу „VMware vSphere: Install, Configure, Manage [V4.1]“ и присуствовали презентацији новог система заштите Kaspersky, намењеног корпоративној заштити рачунарских система и ресурса.

- Имплементиран је систем заштите SMATSA VMWARE Data центра, базиран на технологији компаније TrendMicro, под називом TrendMicro Deep Security.
- Имплементирана је комплетна мрежна, рачунарска и IP телефонска инфраструктура у згради TWR Краљево, као и систем за контролу приступа и видео надзора.
- Започета је израда апликације за праћење дозвола и овлашћења, периода важења језичких и лекарских уверења за контролоре летења.
- Израђена је апликација за праћење дозвола, овлашћења и продужења дозвола за технику и метео технику. На овај начин је аутоматизован процес генерисања архивирања дозвола на Sharepoint порталу.
- Извршена је инсталација FAX сервера, тако да је омогућено слање и примање FAX порука путем персоналних рачунара. Овакав начин FAX комуникације обезбеђује знатну уштеду репроматеријала и елиминише одржавање FAX машина.
- Инсталирани су и тестирани систем за размену порука EAD и AFTN систем (BF Box).

У НОВЕ ОБЈЕКТЕ И ИНФРАСТРУКТУРУ

Слика 24: Изградња објекта Аеродромске контроле летења Краљево

У складу са Планом инвестиција, у 2011. години су реализовани значајни пројекти у смислу изградње, пројектовања, реконструкције, санације, адаптације, инвестиционог и

текућег одржавања објеката. Започети су и нови пројекти, чији се завршетак очекује у наредној години.

Нови објекат Аеродромске контроле летења Краљево

Највећа инвестиција КЛ д.о.о. у 2011. години, када је у питању изградња објеката, јесте нови објекат Аеродромске контроле летења Краљево. Радови на изградњи објекта бруто површине око 1.200 m² трајали су од маја до новембра 2011. године. Објекат је конципиран у складу са потребама служби контроле летења, тако да су у приземљу смештене просторије АРО и МЕТ служби и просторије за електро-енергетску, термо-техничку опрему и опрему за заштиту од пожара, на првом спрату се налазе техничка сала и административни блок, док је на нивоу испод куполе смештена радарска сала.

Уз главни објекат су изграђени и помоћни објекти – трафо-станица, котларница са укопаним резервоаром за гориво, подземни резервоар за гориво за дизел електричне агрегате, подземни резервоар за воду и био-јама са септичком јамом, а на локацији је обезбеђен паркинг простор за 12 возила.

У конструктивној и архитектонској материјализацији примењени су савремени материјали високог квалитета, а избор техничко-технолошке и ентеријерске опреме, као и намештаја изведен је у складу са савременим трендовима за ову врсту објеката.

Изградњом новог објекта Аеродромске контроле летења Краљево створени су услови за успостављање цивилног авио-саобраћаја, који је за овај део Србије од изузетног значаја.

Остале инвестиције

Од осталих инвестиција реализованих током 2011. године треба поменути изградњу пратеће инфраструктуре за потребе инсталације нових ILS уређаја на аеродрому „Никола Тесла“ у Београду и на аеродрому „Голубовци“ у Подгорици.

Када је реч о плановима за инвестирање у постојеће објекте КЛ д.о.о. чија је имплементација започета током 2011. године, а биће завршена до краја 2012. године, најзначајнија је реконструкција постојећих објеката и обнова инфраструктуре SMATSA ваздухопловне академије и аеродромског

Покренуте су следеће активности:

- израда пројектне документације за комплетну реконструкцију комплекса за обуку полазника – објеката за смештај студената, управне зграде са школом, ресторана са кухињом и енергетског блока,
- израда пројектне документације за реконструкцију и доградњу куполе на објекту АКЛ Вршац,
- радови на текућем одржавању АКЛ Вршац.

Крајем 2011. уговорено је извођење грађевинско-инсталатерских радова на изградњи објеката у саставу Предајног центра Рудник, на локацији Велики Штурац, планина Рудник. Поред тога, уговорени су радови који обухватају допремање и монтажу радарске антене на локацији РС Копаоник и репарацију постојеће куполе, хидроизолација кровне плоче

на РС Копаоник и радови на текућем одржавању објеката. Све наведено биће изведено током 2012. године.

Осим тога, у децембру 2011. године, уговорена је израда пројектне документације за реконструкцију и доградњу управне зграде КЛ д.о.о. на Тргу Николе Пашића 10, у Београду. Пројектовање ће бити завршено током 2012. године.

ПРИМЕР ДОБРЕ ПРАКСЕ

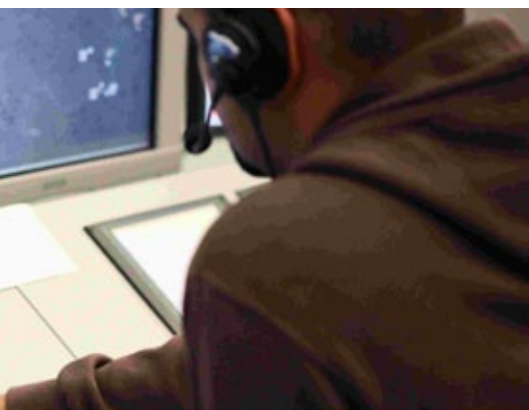

Пројекат модернизације и унапређења система управљања ваздушним саобраћајем (FAMUS), започет је 2002. године, са циљем подизања капацитета система контроле летења у складу са очекиваним порастом саобраћаја.

У првој фази модернизације, пројекат је подразумевао обнављање ресурса уништених током 1999. године, док је у другој фази обухватио имплементацију нових система и опреме, као и изградњу нове зграде Центра контроле летења Београд, која је завршена у 2010. години. Концепт енергетски ефикасне зграде, са врло малом потрошњом енергије, интегрисано управљање са више нивоа и потпуно аутоматизоване функције, сврставају ову зграду у ред „паметних зграда“, којих на овом нивоу има јако мало у региону.

Уговор за набавку и инсталацију система за управљање ваздушним саобраћајем, пратеће опреме и услуга је за-

вршен у уговореном року и опрема је пуштена у оперативни рад у 2011. години. Координација свих активности током периода транзиције са претходног система на нови систем и само пуштање новог система у оперативни рад успешно су спроведени, уз увођење минималних рестрикција и без значајног утицаја на одвијање ваздушног саобраћаја. Осим тога, у новембру 2011. године пуштени су у оперативни рад системи за инструментално слетање (ILS) у Подгорици и Београду, као и уређаји за мерење растојања (DME) на осам локација. Такође, системи за снимање и репродукцију говорне комуникације (Digital Voice Recording and Playback System – DVRPS) и системи за дистрибуцију тачног времена (Time Reference Systems – TRS) испоручени су на уговорене локације и очекује се њихово пуштање у оперативни рад у првој половини 2012. године.

Слика 25: Нова зграда ЦКЛ Београд

Реализацијом FAMUS пројекта, систем управљања ваздушним саобраћајем је у потпуности усаглашен са захтевима и стандардима утврђеним у циљу реализације концепта Јединственог европског неба (SES).

Такође, FAMUS пројекат је обезбедио интероперабилност са системима осталих пружалаца услуга у ваздушној пловидби који послују и усклађују се са стандардима и препорукама дефинисаним у Европском плану управљања ваздушним саобраћајем (ATM Master Plan). Успешном им-

плементацијом пројекта FAMUS, представници КЛ д.о.о. су стекли значајно искуство и унапредили своја знања, која ће убудуће користити како за своје потребе тако и у случајевима подршке кроз консултантске услуге трећим лицима.

Како би се обезбедила транспарентност везано за обрачун рутне накнаде, КЛ д.о.о. се редовно, на годишњем нивоу, консултује са представницима Међународног удружења редовних авио-превозилаца у ваздушном саобраћају – IATA, у сарадњи са Централном службом за наплату рутних накнада – CRCO.

КЛ д.о.о. обавља редовне консултације како са појединачним корисницима услуга тако и са њиховим удружењима.

Кроз учешће на разним међународним форумима које организују EUROCONTROL, CANSO и друге организације из области ваздушног саобраћаја, добијају се корисне информације.

Са домаћим и страним партнерима, КЛ д.о.о има потписане споразуме и уговоре о пословно-техничкој сарадњи, као и споразуме о координацији – LOA (Letter of Agreement), који се редовно преиспитују и на тај начин се добијају повратне информације од партнера.

О ЖИВОТНОЈ СРЕДИНИ

Радам на унапређењу рутне мреже и организацији ваздушног простора, КЛ д.о.о. непрекидно даје свој допринос у заштити животне средине. Сталним унапређењем технологије рада и настојањем да руте у ваздушном простору надлежности учини краћим, КЛ д.о.о. утиче на уштеде корисника у виду скраћења времена лета, смањења потрошње горива, а тиме и на значајну редукцију емисије CO₂. Рад на сталној оптимизацији рутне мреже довео је до тога да дужина најфреквентнијих рута у простору надлежности КЛ д.о.о. буде само 2 % већа од њене дужине по великом кругу.

Сви поступци и процедуре (STAR) у простору надлежности КЛ д.о.о. судизајнирани на CDO принципима и, када год саобраћајна ситуација дозвољава, оперативно се спроводе као CDO. У ситуацијама повећаног обима саобраћаја

омогућава се CDO и ваздухопловима који су радарски векторисани.

Контролори летења одобравају директне руте кад год саобраћајна ситуација то дозвољава. Ваздухоплови у доласку се упућују на IF, уз информацију о растојању до FAF, и одобрава им се снижавање оптималним вертикалним профилем до висине на FAF. Ваздухоплови у полетању, кад год саобраћајна ситуација дозвољава, упућују се најкраћим путем ка излазном коридору. Често се ваздухопловима, уз претходну координацију са суседном АТС, одобравају директне путање ка коридорима унутар суседних FIR, чиме се значајно скраћује пређени пут и редукује емисија CO₂.

Осим тога, КЛ д.о.о. је и као оператер ваздухоплова активан учесник у борби за смањење загађења и ублажавање глобалних климатских промена.

Пратећи законодавство Европске Уније, КЛ д.о.о. је укључена у Систем трговања емисијама штетних гасова (EU Emission Trading Scheme, EU ETS), први међународни систем овог типа у свету.

У 2011. години КЛ д.о.о. је успоставила систем за праћење, извештавање и верификацију података о емисији, који испуњава захтеве Уредбе Европске комисије 2009/339/ЕС. Систем је успешно прошао проверу независног верификационог тела – немачке компаније ETS Verification GmbH.

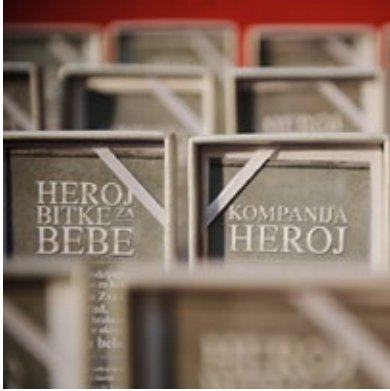
У Србији су током 2011. године спроведене активности на изради акционог плана за смањење емисије штетних гасова у циљу усклађивања са захтевима ИСАО (резолуција А37-19), а у чему учествују и експерти КЛ д.о.о. Усвајање акционог плана очекује се у јуну 2012. године.

19 ДРУШТВЕНА ОДГОВОРНОСТ

КЛ Д.О.О.

Слика 26: Акција „Битка за бебе“

Узимајући у обзир наведене чињенице, Управни одбор КЛ д.о.о. одлучио је да акцију „Битка за бебе“ подржи куповином два инкубатора, који су донирани Институту за неонатологију.

КЛ д.о.о. је и раније учествовала у акцијама подршке деци и бебама, а подржана је и акција „Београдски беби клуб“, у организацији Града Београда, којом се тек рођеним бебама поклањају пакети са неопходним стварима.

КЛ д.о.о. се у 2011. години укључила у хуманитарну акцију коју је организовао Фонд Б92, у циљу набавке 100 инкубатора за превремено рођену децу за здравствене институције у Србији.

САРАДЊА

СА КОНТРОЛАМА ЛЕТЕЊА У РЕГИОНУ

Пример добре праксе из претходних година настављен је и у 2011. години, потписивањем споразума о оперативно-техничкој сарадњи између КЛ д.о.о. и неколико контрола летења у региону.

- **HUNGARO CONTROL**, јануар;
- **BULATSA**, фебруар;
- **МК САА**, септембар.

На овај начин је унапређена сарадња у областима од заједничког интереса и усаглашен је приступ решавању оперативних техничких, као и развојних питања из домена пружања услуга у ваздушној пловидби.

Слика 27: Потписивање споразума о оперативно-техничкој сарадњи

КА УСПЕШНИЈЕМ ПОСЛОВАЊУ

Број	Процес	Циљ	Планирано	Остварено	Напомена
1.	АТМ	Кашњење по лету, генерисано од стране КЛ д.о.о.	Мање од 0,3 минута по једном лету	Да	Кашњење по једном лету генерисано од стране КЛ д.о.о. износи 0,04968 мин.
2.	АТМ	Максималан број озбиљних незгода, за које је анализом утврђено да су узроковане од стране АТМ	Мањи од 0,5 на 100.000 операција	Да	Вредност броја озбиљних незгода на 100.000 операција је 0.18
3.	СНС	Оперативна расположивост техничких уређаја и система који непосредно утичу на пружање услуга А(т)	99,9 %	Да	Расположивост: РДР: 99,9933 %; EURO-CAT-E систем (EUROCAT-E са ARTAS и AFTN/AMHS систем): 100 %, ЗРНС и МЕТ уређаји: 99,925 %; фреквенције: 99,91 %; везе ка удаљеним локацијама: 99,9674 %, VCS и RBS системи, TRS Pro-Line Rel. 2.0 и DIVOS 3 Log: 100 %, EE: 100 %
4.	МЕТ	Тачност прогноза за аеродром (ТАФ)	Према ICAO Annex 3, Attachment B	Да	Резултати анализе остварења прогноза за аеродром (ТАФ): за LYBT 97.7 %, за LYBE 98.1 %, за LYKV 95.1 %, за LYNI 97.0 %, за LYUZ 93.8 %, за LYPG 98.3 %, за LYTV 97.7 %, просечно за све аеродроме 96.8 %
5.	АИС	Оцена квалитета Q	Најмање 0,76	Да	Оцењивање квалитета је спроведено на узорку од 249 података; просечна оцена за овај узорак износи 0,761
6.	ТРЕ	Реализација Годишњег плана извођења обуке	100 %	Не	Од планиране 41, остварено је 35 обука
7.	ТРЕ	Увођење самофинансирајуће класе полазника школе контроле летења	1 класа	Да	

У складу са захтевима ISO стандарда, политиком КЛ д.о.о и постављеним циљевима, праћени су, одржавани и унапређени процеси који обезбеђују ефикасно функционисање система.

Као потврда добро успостављеног система менаџмента квалитетом иде и чињеница о продужењу важности ISO 9001 сертификата, након што је сертификациона кућа SGS успешно спровела прву надзорну проверу у мају 2011. године. Осим тога, проширен је и обим важења ISO сертификата, који сада подразумева и процес обуке пилота и одржавање ваздухоплова.

Број	Процес	Циљ	Планирано	Остварено	Напомена
8.	FTO	Оствареност планираног броја часова теоријске наставе за текућу годину, за сваку започету групу кандидата	100 %	Да	Планирано: 18290 ученик-часова, реализовано: 21268 ученик-часова
9.	FTO	Оствареност планираних рокова завршетка теоријске обуке за текућу годину	100 %	Да	Испоштовани су рокови завршетка за све започете групе
10.	FTO	Оствареност планираног броја сати летења за текућу годину, за сваку започету групу кандидата	100 %	Да	Планиран број сати налета: 3000, реализован број сати налета: 3639
11.	FTO	Оствареност планираних рокова завршетка летачке обуке за текућу годину	100 %	Да	
12.	KAL	Реализација годишњег плана калибраже	100 %	Да	Број реализованих калибража: према годишњем плану 246, према уговорима 38; број ванредних калибража 15
13.	KAL	Пружање услуге	Још један нови корисник	Да	Склопљена два нова уговора: аеродром у Будимпешти и Hungaro Control
14.	MO	Реализација годишњег плана продужења пловидбености ваздухоплова који се користе у Ваздухопловној академији	100 %	Да	Планирано 15, продужена пловидбеност за 17 ваздухоплова
15.	MO	Потписивање и реализација уговора о пружању услуга одржавања ваздухоплова	Три корисника	Не	Планирано 3, остварено 2 уговора

Табела 4: Остварени циљеви квалитета

Структура система менаџмента квалитетом је прилагођена организацији КЛ д.о.о., задовољавајући њене потребе и обезбеђујући документовање свих пословних процеса који могу утицати на квалитет и безбедност услуга и њихову ефективну примену.

На основу дефинисаних годишњих циљева квалитета, које доноси Комитет за квалитет, одређени су и кључни индикатори који се мере како би се утврдила остварљивост циљаних резултата и идентификовале могућности за побољшање.

Остварени циљеви квалитета у 2011. у односу на планиране вредности за исту годину, представљени су у табели 4.

Осим праћења успешности пословања кроз успостављени систем менаџмента квалитетом, КЛ д.о.о. развија индикаторе и прати успешност пословања кроз четири кључне области које су дефинисане у регулативама Европске комисије 1216/2011, односно 691/2010.

Ове области подразумевају: Безбедност (Safety), Пословно окружење (Environment), Капацитет (Capacity) и Финансијску ефикасност (Cost-efficiency) и део су оквирног пресека области дефинисаних у Стратешком пословном плану.

Такође, индикатори и постигнути резултати на основу којих је могуће поредити успешност пословања КЛ д.о.о. и осталих контрола летења у Европи представљени су и у документима LSSIP и ACE Benchmarking Report.

Позиција	2010.	2011.
Пословни приходи	7.072.781	8.466.897
Приходи од пружених услуга	7.010.323	8.284.722
Остали пословни приходи	62.458	182.175
Набавна вредност продате робе	-	-
Трошкови материјала и енергије	94.192	232.564
Трошкови зарада и накнада зарада	4.093.819	4.596.696
Остали пословни расходи	1.016.015	1.294.007
Пословни резултат пре амортизације	1.868.755	2.343.630
Трошкови амортизације	1.143.492	1.347.182
Пословни резултат	725.263	996.448
Финансијски приходи	369.759	490.511
Финансијски расходи	473.703	579.841
Остали и ванредни приходи	572.084	99.403
Остали и ванредни расходи	502.511	424.651
Резултат пре опорезивања	690.892	581.870
Порез на добит	160.772	252.567
Нето резултат	530.120	329.303

Табела 5: Биланс успеха у периоду 2010-2011, у 000 РСД

Позиција	2010.	2011.
АКТИВА		
Неуплаћени уписани капитал	-	-
Нематеријална улагања (нето)	12.900	29.719
Некретнине, постројења, опрема и биолошка средства (нето вредност)	13.598.221	13.612.674
Учешћа у капиталу	-	-
Остали дугорочни финансијски пласмани	-	-
Укупно дугорочни финансијски пласмани	-	-
Стална имовина	13.611.121	13.642.393
Залихе	93.805	181.989
Потраживања	1.216.544	1.279.438
Потраживања за више плаћен порез на добит	-	17.539
Готовински еквиваленти и готовина	907.720	1.805.027
ПДВ и АВР	371.543	185.999
Обртна имовина	2.589.612	3.469.992
Одложена пореска средства	-	-
Укупна пословна актива	16.200.733	17.112.385
Губитак изнад висине капитала	-	-
Укупна актива	16.200.733	17.112.385
Ванбилансна актива	1.913.315	46.531

Табела 6: Актива у периоду 2010-2011, у 000 РСД

Позиција	2010.	2011.
ПАСИВА		
Основни капитал	1.873.820	1.873.820
Неуплаћени уписани капитал	-	-
Резерве	347.044	507.044
Ревалоризационе резерве	3.819.765	3.058.107
Нераспоређена добит	2.685.349	3.677.758
минус: Губитак	-	-
минус: Откупљене сопствене акције	-	-
Капитал	8.725.978	9.116.729
Дугорочна резервисања	611.576	665.307
Дугорочни кредити	3.710.426	5.161.896
Остале дугорочне обавезе	-	-
Дугорочне обавезе	3.710.426	5.161.896
Краткорочне финансијске обавезе	492.176	626.444
Обавезе из пословања	1.964.223	569.088
Остале краткорочне обавезе	439.260	655.340
Обавезе по основу ПДВ и осталих јавних прихода и ПВР	10.162	8.302
Обавезе по основу пореза на добит	54.484	6.536
Краткорочне обавезе	2.960.305	1.865.710
Одложене пореске обавезе	192.448	302.743
Укупно обавезе	7.474.755	7.995.656
Укупна пасива	16.200.733	17.112.385
Ванбилансна пасива	1.913.315	46.531

Табела 7: Пасива у периоду 2010-2011, у 000 РСД

Табела 8: Извештај о токовима готовине у периоду 2010-2011, у 000 РСД ►

Позиција	2010.	2011.
ТОКОВИ ГОТОВИНЕ ИЗ ПОСЛОВНИХ АКТИВНОСТИ		
Приливи готовине из пословних активности	7.641.978	8.760.929
Продаја и примљени аванси	6.645.503	8.177.955
Примљене камате из пословних активности	3.807	8.484
Остали приливи из редовног пословања	992.668	574.490
Одливи готовине из пословних активности	5.860.633	6.654.929
Исплате добављачима и дати аванси	1.634.813	1.830.364
Зараде, накнаде зарада и остали лични расходи	4.164.989	4.587.426
Плаћене камате	8.611	114.009
Порез на добит	52.220	123.130
Плаћање по основу осталих јавних прихода	-	-
Нето прилив готовине из пословних активности	1.781.345	2.106.000
Нето одлив готовине из пословних активности		
ТОКОВИ ГОТОВИНЕ ИЗ АКТИВНОСТИ ИНВЕСТИРАЊА		
Приливи готовине из активности инвестирања	1.841	9
Продаја акција и удела (нето приливи)		
Продаја нематеријалних улагања, некретнина, постројења, опреме и биолошких средстава	1.841	9
Остали финансијски пласмани (нето приливи)		
Примљене камате из активности инвестирања		
Примљене дивиденде		
Одливи готовине из активности инвестирања	2.739.059	958.915
Куповина акција и удела (нето одливи)		
Куповина нематеријалних улагања, некретнина, постројења, опреме и биолошких средстава	2.739.059	958.915
Остали финансијски пласмани (нето одливи)		
Нето прилив готовине из активности инвестирања	2.737.218	958.906
Нето одлив готовине из активности инвестирања		
ТОКОВИ ГОТОВИНЕ ИЗ АКТИВНОСТИ ФИНАНСИРАЊА		
Приливи готовине из активности финансирања	1.129.053	50.703
Увећање основног капитала		
Дугорочни и краткорочни кредити (нето приливи)	1.129.053	50.703
Остале дугорочне и краткорочне обавезе		
Одливи готовине из активности финансирања	127.373	413.770
Откуп сопствених акција и удела		
Дугорочни и краткорочни кредити и остале обавезе (нето одливи)	127.373	413.770
Финансијски лизинг		
Исплаћене дивиденде		
Нето прилив готовине из активности финансирања	1.001.680	-
Нето одлив готовине из активности финансирања	-	363.067
СВЕГА ПРИЛИВ ГОТОВИНЕ	8.772.872	8.811.641
СВЕГА ОДЛИВ ГОТОВИНЕ	8.727.065	8.027.614
НЕТО ПРИЛИВ ГОТОВИНЕ	45.807	784.027
НЕТО ОДЛИВ ГОТОВИНЕ	-	-
ГОТОВИНА НА ПОЧЕТКУ ОБРАЧУНСКОГ ПЕРИОДА	982.821	907.720
ПОЗИТИВНЕ КУРСНЕ РАЗЛИКЕ ПО ОСНОВУ ПРЕРАЧУНА ГОТОВИНЕ	176.567	428.989
НЕГАТИВНЕ КУРСНЕ РАЗЛИКЕ ПО ОСНОВУ ПРЕРАЧУНА ГОТОВИНЕ	297.475	315.709
ГОТОВИНА НА КРАЈУ ОБРАЧУНСКОГ ПЕРИОДА	907.720	1.805.027

22.1 Напомене уз финансијске извештаје

22.1.1 Основа за састављање финансијских извештаја

Финансијски извештаји КЛ д.о.о. за обрачунски период који се завршава 31. 12. 2011. године, по свим материјално значајним питањима, састављени су у складу са Законом о рачуноводству и ревизији („Службени гласник РС“ бр. 46/2006 и 111/2009), који подразумева примену Међународних рачуноводствених стандарда, односно Међународних стандарда финансијског извештавања (MRS/ MSFI), као и прописа које је издало Министарство финансија Републике Србије.

Финансијски извештаји су приказани у динарима (РСД), који представљају функционалну и валуту извештавања КЛ д.о.о, а извештаји су приказани у хиљадама динара.

Трансакције у иностраној валути се прерачунавају у РСД применом девизних курсева важећих на дан трансакције или вредновања по коме се ставке поново одмеравају. Позитивне и негативне курсне разлике настале из измирења таквих трансакција и из прерачуна монетарних средстава и обавеза изражених у страним валутама на крају године, признају се у билансу успеха. Позитивне и негативне курсне разлике које се односе на обавезе по кредитима и готовину и готовинске еквиваленте приказују се у билансу успеха у оквиру позиције финансијски приходи или расходи

22.1.2 Преглед значајнијих рачуноводствених политика

Нематеријална улагања

Нематеријална улагања представљају немонетарну имовину без материјалног обележја, од које пословни субјекат у будућности очекује користи (у периоду дужем од годину дана).

Као нематеријална улагања признају се и подлежу амортизацији нематеријална улагања која испуњавају услове прописане МРС 38 (Нематеријална улагања), имају корисни век трајања дужи од годину дана и код којих је појединачна набавна цена у време набавке већа од просечне бруто зараде по запосленом у Републици Србији према последњем објављеном податку републичког органа надлежног за послове статистике. Нематеријално улагање почетно се мери (признаје) по набавној вредности или цени коштања. Након почетног признавања, нематеријална улагања се мере по набавној вредности умањеној за акумулирану исправку вредности.

Амортизација нематеријалних улагања која подлежу амортизацији врши се применом пропорционалног метода у року од пет година, осим улагања чије је време утврђено уговором, када се отписивање врши у роковима

који проистичу из уговора. Обрачун амортизације нематеријалног улагања врши се од почетка наредног месеца у односу на месец када је нематеријално улагање стављено у употребу. Основицу за обрачун амортизације нематеријалних улагања чини набавна вредност по одбитку њихове преостале вредности, умањена за акумулирану амортизацију и укупне губитке због обезвређења.

Накнадни издатак који се односи на нематеријално улагање након његове набавке или завршетка увећава вредност нематеријалног улагања ако испуњава услове да се призна као стално средство, тј. ако је век трајања дужи од годину дана и ако је вредност накнадног издатка виша од просечне бруто зараде по запосленом у Републици, према последњем објављеном податку републичког органа надлежног за послове статистике. За накнадни издатак који увећава вредност нематеријалног улагања коригује се набавна вредност.

Основне стопе амортизације за поједина нематеријална улагања су следеће:

Назив	Стопа амортизације
Лиценце и апликациони програми	20-33,33 %
Остала нематеријална улагања	20-33,33 %

Табела 9: Основне стопе амортизације за нематеријална улагања

Некретнине, постројења и опрема

Као некретнине, постројења и опрема признају се и подлежу амортизацији материјална средства која испуњавају услове за признавање прописане МРС 16 (Некретнине, постројења и опрема), чији је корисни век трајања дужи од годину дана и појединачна набавна цена у време набавке средстава већа од просечне бруто зараде по запосленом у Републици Србији према последњем објављеном податку републичког надлежног органа за послове статистике.

Амортизација некретнина, постројења и опреме врши се применом пропорционалног метода и започиње када је средство расположиво за коришћење.

Основне стопе амортизације за поједине групе некретнина, постројења и опреме приказане су у наредној табели.

Назив	Стопа амортизације
Грађевински објекти	0,24– 33,33 %
Опрема	2,22 – 33,33 %
Возила	16,67 – 33,33 %
Рачунарска опрема	4,26 – 33,33 %
Намештај	2,22 – 33,33 %
Остала опрема	2,32 – 33,33 %
Улагања у туђу опрему	20 %

Табела 10:

Основне стопе амортизације за нематеријална улагања

Амортизација улагања на туђим основним средствима врши се на основу процењеног века коришћења. Некретнине, постројења и опрема престају да се исказују у билансу стања након отуђивања или када је средство трајно повучено из употребе и када се од његовог отуђења не очекују никакве будуће економске користи.

Алат и ситан инвентар

Средства алата и инвентара, чији је век употребе краћи од годину дана, обавезно се исказују као обртна средства (као залихе), независно од тога колика је њихова набавна вредност. За њих се не обрачунава амортизација, већ се стављањем у употребу њихова целокупна вредност преноси на трошкове.

Резервни делови

Као стално средство признају се резервни делови чији је корисни век трајања дужи од годину дана и појединачна набавна цена у време набавке већа од просечне бруто зараде по запосленом у Републици Србији према последњем објављеном податку републичког органа надлежног за послове статистике. Такви резервни делови, по уградњи, увећавају књиговодствену вредност средства у које су уграђени. Резервни делови који не задовољавају услове из става 1. овог члана, приликом уградње, исказују се као трошак пословања.

Залихе

Залихе се рачуноводствено обухватају у складу са МРС 2 (Залихе). Залихе су средства у облику материјала или помоћних средстава, која се троше у процесу производње или приликом пружања услуга. Залихе обухватају основни и помоћни материјал који ће бити искоришћен у процесу производње или приликом пружања услуга. Залихе материјала које се набављају од добављача мере се по набавној вредности или нето продајној вредности, ако је нижа. Набавну вредност или цену коштања залиха чине сви трошкови набавке и други трошкови настали довођењем залиха на њихово садашње место и стање.

Краткорочна потраживања и пласмани

Краткорочна потраживања обухватају потраживања од купаца у земљи и иностранству по основу продаје робе и услуга. Краткорочни пласмани обухватају кредите, хартије од вредности и остале краткорочне пласмане са роком доспећа, односно продаје од годину дана од дана биланса. Краткорочна потраживања од купаца мере се по вредности из оригиналне фактуре. Ако се вредност у фактури исказује у страниој валути, прерачунава се у извештајну валуту по средњем курсу важећем на дан трансакције. Промене девизног курса од датума трансакције до датума наплате потраживања исказују се као курсне разлике у корист прихода или на терет расхода.

Готовина и готовински еквиваленти

Готовински еквиваленти и готовина чине део обртне (текуће) имовине правног лица, која се процењује по номиналној, односно фер вредности у складу са МРС 39 (Финансијски инструменти: признавање и одмеравање) и другим релевантним стандардима, МРС 32 (Финансијски инструменти: презентација) и МРС 7 (Извештај о токовима готовине).

Готовина и готовински еквиваленти обухватају: новац у благajни, депозите по виђењу код банака, друга краткорочна високоликвидна улагања са првобитним роком доспећа до три месеца или краће (чекови и менице примљене на наплату, текућа улагања у хартије од вредности) и прекорачења по текућем рачуну. Прекорачења по текућем рачуну укључена су у обавезе по кредитима у оквиру текућих обавеза, у билансу стања.

Основни капитал

Основни капитал представља улоге оснивача КЛ д.о.о. Оснивачи КЛ д.о.о. су Република Србија (92 %) и држава Црна Гора (8 %). Иницијално, основни капитал се исказује у висини процењеног улога у КЛ д.о.о. (односно, чине га уплаћени капитал и уписани неуплаћени капитал).

Промене на основном капиталу врше се искључиво према правилима прописаним Законом о привредним друштвима, а све промене на основном капиталу региструју се код одговарајућег Регистра. Основни капитал исказан у динарима се не мења према променама курса евра, иако је у Регистру уписана вредност у еврима.

Резерве

КЛ д.о.о. има обавезну резерву, формирану из нераспоређене добити док резерва не достигне најмање 10% основног капитала, што је регулисано Уговором о оснивању КЛ д.о.о.

Ревалоризационе резерве

Ревалоризационим резервама обухваћени су позитивни ефекти промена фер вредности некретнина, постројења, опреме, нематеријалних улагања и других финансијских инструмената.

Нераспоређени добитак

Нераспоређени добитак се евидентира као нераспоређени добитак ранијих година и нераспоређени добитак текуће године.

Резервисања

Дугорочна резервисања обухватају резервисања у гарантном року, резервисања за задржане кауције и депозите, резервисања за трошкове реструктурирања предузећа, резервисања у вези са примањима запослених МРС 19 (Накнаде запосленима) и остала дугорочна резервисања за покриће обавеза (правних или стварних), насталих као резултат прошлих догађаја, за које је вероватно да ће изазвати одлив ресурса који садрже економске користи, ради њиховог измиривања, и које се могу поуздано проценити (на пример, спорови у току), као и резервисања за издате гаранције и друга јемства.

Обавезе

Обавеза је свака уговорена обавеза:

- ▶ предаје готовине или другог финансијског средства другом предузећу или
- ▶ размене финансијских инструмената са другим предузећем под потенцијално неповољним условима.

Текући и одложени порез на добит

Трошкови пореза за период обухватају текући и одложени порез. Порез се признаје у билансу успеха, осим до висине која се односи на ставке које су директно признате у капиталу. У том случају порез се такође признаје у капиталу.

Текући порез на добит се обрачунава на датум биланса стања на основу важеће законске пореске регулативе Републике Србије, где КЛ д.о.о. послује и остварује опорезиву добит. Одложени порез на добит се узима у обзир у пуном износу, коришћењем методе обавеза, за привремене разлике које настану између пореске основице средстава и обавеза и њихових књиговодствених износа у финансијским извештајима. Међутим, уколико одложени порез на добит, под условом да није рачуноводствено обухваћен, проистекне из иницијалног признавања средства или обавезе у некој другој трансакцији

осим пословне комбинације која у тренутку трансакције не утиче ни на рачуноводствену ни на опорезиву добит или губитак, тада се он рачуноводствено не обухвата.

Приходи и расходи

Приходи обухватају приходе од пословних активности КЛ д.о.о. и добитке. Приходи од пословних активности су приходи од пружања услуга у ваздушном саобраћају, приходи од субвенција, дотација, компензација и повраћаја дажбина по основу продаје услуга и други приходи који су обрачунати у књиговодственој исправи, независно од времена наплате.

Добици представљају друге ставке које задовољавају дефиницију прихода и могу, али не морају да проистекну из уобичајених активности КЛ д.о.о. Добици представљају повећање економских користи и, као такви, по природи нису различити од прихода. Добици укључују добитке проистекле из продаје дугорочних средстава, нереализоване добитке, на пример, оне што резултирају из пораста исказане вредности дугорочних средстава. Добици се признају на нето основи, након умањења за одговарајуће расходе.

Расходи обухватају трошкове који проистичу из пословних активности КЛ д.о.о. и губитке. Трошкови који настају из пословних активности КЛ д.о.о. укључују расходе директног материјала и робе и друге пословне расходе, независно од момента плаћања.

Губици представљају друге ставке које задовољавају дефиницију расхода и могу, али не морају да проистекну из пословних активности КЛ д.о.о. Губици представљају смањење економских користи и, као такви, нису по својој природи различити од других расхода.

битка ранијих година, на начин утврђен MPC 8 (Сегменти пословања). Материјално значајном грешком сматра се грешка која је у појединачном износу или у кумулативном износу са осталим грешкама већа од 3 % укупних прихода. Накнадно установљене грешке које нису материјално значајне исправљају се на терет расхода, односно у корист прихода периода у коме су идентификоване.

Камате и други трошкови позајмљивања

Камате и остали трошкови позајмљивања КЛ д.о.о. обухватају се по основном поступку у складу са MPC 23 (Трошкови позајмљивања).

Накнадно установљене грешке

Исправка накнадно установљених материјално значајних грешака врши се преко рачуна нераспоређене добити из ранијих година, односно нераспоређеног гу-

11000 Београд, Страхинића бр. 26
тел/факс (+38111) 2624-932, 2182-752, 2632-255
www.auditor.rs; e-mail: auditor@ikuonline.net

ИЗВЕШТАЈ НЕЗАВИСНОГ РЕВИЗОРА

НАДЗОРНОМ ОДБОРУ И ОСНИВАЧИМА КОНТРОЛЕ ЛЕТЕЊА СРБИЈЕ И ЦРНЕ ГОРЕ SMATSA доо Београд

Извршили смо ревизију приложених финансијских извештаја „КОНТРОЛЕ ЛЕТЕЊА СРБИЈЕ И ЦРНЕ ГОРЕ SMATSA” доо Београд (у даљем тексту: „Друштво”) који обухватају биланс стања на дан 31. децембар 2011. године и одговарајући биланс успеха, извештај о променама на капиталу и извештај о токовима готовине за годину која се завршава на тај дан, као и напомене уз финансијске извештаје.

Одговорност руководства за финансијске извештаје

Руководство Друштва је одговорно за састављање и истинито приказивање ових финансијских извештаја у складу с Међународним стандардима финансијског извештавања, као и за оне интерне контроле које руководство одреди као неопходне у припреми финансијских извештаја који не садрже материјално значајне погрешне исказе, настале услед криминалне радње и грешке.

Одговорност ревизора

Наша одговорност је да изразимо мишљење о наведеним финансијским извештајима на основу обављене ревизије. Ревизију смо обавили у складу са Међународним стандардима ревизије и Законом о рачуноводству и ревизији Републике Србије. Ови стандарди налажу да се придржавамо принципа професионалне етике и да ревизију планирамо и извршимо на начин који омогућава да се, у разумној мери, уверимо да финансијски извештаји не садрже материјално значајне погрешне исказе.

Ревизија укључује спровођење поступака у циљу прибављања ревизијских доказа о износима и информацијама обелодањеним у финансијским извештајима. Одабрани поступци су засновани на просуђивању ревизора, укључујући процену ризика материјално значајних грешака садржаних у финансијским извештајима, насталих услед криминалне радње или грешке. Приликом процене ових ризика, ревизор разматра интерне контроле које су релевантне за састављање и објективну презентацију финансијских извештаја, у циљу осмишљавања најбољих могућих ревизорских процедура, али не у циљу изражавања мишљења о ефикасности система интерних контрола правног лица. Ревизија такође укључује оцену примењених рачуноводствених политика и вредновање значајних процена које је извршило руководство, као и оцену опште презентације финансијских извештаја.

ИЗВЕШТАЈ НЕЗАВИСНОГ РЕВИЗОРА (наставак)

НАДЗОРНОМ ОДБОРУ И ОСНИВАЧИМА КОНТРОЛЕ ЛЕТЕЋА СРБИЈЕ И ЦРНЕ ГОРЕ SMATSA доо Београд

Одговорност ревизора (наставак)

Сматрамо да су ревизијски докази које смо прибавили довољни и одговарајући и да обезбеђују разумну основу за изражавање нашег мишљења.

Мишљење

По нашем мишљењу, финансијски извештаји приказују истинито и објективно, по свим материјално значајним питањима, финансијску позицију Друштва на дан 31. децембар 2011. године као и резултате пословања, промене на капиталу и токове готовине за годину која се завршава на тај дан у складу са рачуноводственим прописима Републике Србије.

Београд, 8. мај 2012. године

Овлашћени ревизор

Проф. др Зоран Терковић

ACS	AREA CONTROL SURVEILLANCE (ОБЛАСНА КОНТРОЛА – НАДЗОРНА, ОВЛАШЋЕЊЕ У ДОЗВОЛИ КОНТРОЛОРА ЛЕТЕЊА)
AFTN	AERONAUTICAL FIXED TELECOMMUNICATION NETWORK (ФИКСНА ВАЗДУХОПЛОВНА ТЕЛЕКОМУНИКАЦИОНА МРЕЖА)
AIP	AERONAUTICAL INFORMATION PUBLICATION (ЗБОРНИК ВАЗДУХОПЛОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА)
AIS	AERONAUTICAL INFORMATION SERVICES (УСЛУГЕ ВАЗДУХОПЛОВНОГ ИНФОРМИСАЊА)
AMHS	AERONAUTICAL MESSAGE HANDLING SYSTEM (СИСТЕМ ЗА УПРАВЉАЊЕ ВАЗДУХОПЛОВНИМ ПОРУКАМА)
AMO	AERODROME METEOROLOGICAL OFFICES (АЕРОДРОМСКИ МЕТЕОРОЛОШКИ БИРО)
ANS	AIR NAVIGATION SERVICES (УСЛУГЕ У ВАЗДУШНОЈ ПЛОВИДБИ)
ANSP	AIR NAVIGATION SERVICE PROVIDER (ПРУЖАЛАЦ УСЛУГА У ВАЗДУШНОЈ ПЛОВИДБИ)
ARTAS	ATM SURVEILLANCE TRACKER AND SERVER
ATFM	AIR TRAFFIC FLOW MANAGEMENT (УПРАВЉАЊЕ ПРОТОКОМ ВАЗДУШНОГ САОБРАЋАЈА)
ATM	AIR TRAFFIC MANAGEMENT (УПРАВЉАЊЕ ВАЗДУШНИМ САОБРАЋАЈЕМ)
ATPL	AIRLINE TRANSPORT PILOT LICENCE (ДОЗВОЛА САОБРАЋАЈНОГ ПИЛОТА)
AWS	AUTOMATIC WEATHER SYSTEM (СИСТЕМ ЗА АУТОМАТСКА МЕТЕОРОЛОШКА ОСМАТРАЊА)
CANSO	CIVIL AIR NAVIGATION SERVICES ORGANIZATION (МЕЂУНАРОДНО УДРУЖЕЊЕ ПРУЖАЛАЦА УСЛУГА У ВАЗДУШНОЈ ПЛОВИДБИ)
CDA	CONTINUOUS DECISION APPROACH (ПРИЛАЖЕЊЕ НА СЛЕТАЊЕ УЗ СТАЛНО СНИЖАВАЊЕ ВИСИНЕ)
CDO	CONTINUOUS DESCENT OPERATIONS (ОПЕРАЦИЈЕ ПРИЛАЖЕЊА НА СЛЕТАЊЕ УЗ СТАЛНО СНИЖАВАЊЕ ВИСИНЕ)
CNS	COMMUNICATION, NAVIGATION AND SURVEILLANCE (КОМУНИКАЦИЈА, НАВИГАЦИЈА И НАДЗОР)
CPL	COMMERCIAL PILOT LICENCE (ДОЗВОЛА КОМЕРЦИЈАЛНОГ ПИЛОТА)
CRCO	CENTRAL ROUTE CHARGES OFFICE (ЦЕНТРАЛНА СЛУЖБА ЗА НАПЛАТУ РУТНИХ НАКНАДА)
DME	DISTANCE MEASURING EQUIPMENT (ОПРЕМА ЗА МЕРЕЊЕ УДАЉЕНОСТИ)
DPS	DATA PROCESSING SYSTEM (СИСТЕМ ЗА ОБРАДУ ПОДАТАКА)
DVRPS	DIGITAL VOICE RECORDING AND PLAYBACK SYSTEM (ДИГИТАЛНИ СИСТЕМ ЗА СНИМАЊЕ И РЕПРОДУКЦИЈУ ГОВОРА)
EAD	EUROPEAN AIS DATABASE (ЕВРОПСКА БАЗА ВАЗДУХОПЛОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА)
EANPG	EUROPEAN AIR NAVIGATION PLANNING GROUP (ЕВРОПСКА ГРУПА ЗА ПЛАНИРАЊЕ ВАЗДУШНЕ ПЛОВИДБЕ)
EASA	EUROPEAN AVIATION SAFETY AGENCY (ЕВРОПСКА АГЕНЦИЈА ЗА БЕЗБЕДНОСТ У ВАЗДУШНОМ САОБРАЋАЈУ)
ECAC	EUROPEAN CIVIL AVIATION CONFERENCE (ЕВРОПСКА КОНФЕРЕНЦИЈА ЗА ЦИВИЛНО ВАЗДУХОПЛОВСТВО)
EUROCONTROL	EUROPEAN AGENCY FOR THE SAFETY OF AIR NAVIGATION (ЕВРОПСКА ОРГАНИЗАЦИЈА ЗА БЕЗБЕДНОСТ ВАЗДУШНЕ ПЛОВИДБЕ)
FAA	FEDERAL AVIATION ADMINISTRATION (ФЕДЕРАЛНА ВАЗДУХОПЛОВНА УПРАВА)
FAF	FINAL APPROACH FIX (ТАЧКА ЗАВРШНЕ ЕТАПЕ ПРИЛАЖЕЊА ПО ИНСТРУМЕНТИМА)
FAMUS	FUTURE ATM MODERNISATION AND UPGRADE SYSTEM (ПРОЈЕКАТ БУДУЋЕ МОДЕРНИЗАЦИЈЕ И УНАПРЕЂЕЊА СИСТЕМА УПРАВЉАЊА ВАЗДУШНИМ САОБРАЋАЈЕМ)
FI	FLIGHT INSTRUCTOR (ДОЗВОЛА ИНСТРУКТОРА ЛЕТЕЊА)
FIR	FLIGHT INFORMATION REGION (ОБЛАСТ ИНФОРМИСАЊА О ЛЕТУ)
FL	FLIGHT LEVEL (НИВО ЛЕТА)
IACA	INTERNATIONAL AIR CARRIER ASSOCIATION (МЕЂУНАРОДНО УДРУЖЕЊЕ АВИО-ПРЕВОЗИЛАЦА)
ICAO	INTERNATIONAL CIVIL AVIATION ORGANIZATION (МЕЂУНАРОДНА ОРГАНИЗАЦИЈА ЗА ЦИВИЛНО ВАЗДУХОПЛОВСТВО)
ICT	INFORMATION AND COMMUNICATIONS TECHNOLOGY (ИНФОРМАЦИОНЕ И КОМУНИКАЦИОНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ)

IF	INTERMEDIATE APPROACH FIX (ТАЧКА СРЕДЊЕ ЕТАПЕ ПРИЛАЖЕЊА ПО ИНСТРУМЕНТИМА)
IFR	INSTRUMENTAL FLIGHT RULES (ПРАВИЛА ИНСТРУМЕНТАЛНОГ ЛЕТЕЊА)
ILS	INSTRUMENT LANDING SYSTEM (СИСТЕМ СЛЕТАЊА ПО ИНСТРУМЕНТИМА)
ISO	INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR STANDARDIZATION (МЕЂУНАРОДНА ОРГАНИЗАЦИЈА ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ)
LOA	LETTER OF AGREEMENT (ПИСМО СПОРАЗУМА)
LSSIP	LOCAL SINGLE SKY IMPLEMENTATION PLAN (ЛОКАЛНИ ПЛАН ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ ЈЕДИНСТВЕНОГ НЕБА)
MET	METEOROLOGY OR METEOROLOGICAL (МЕТЕОРОЛОГИЈА ИЛИ МЕТЕОРОЛОШКИ)
MSSR	MONOPULSE SECONDARY SURVEILLANCE SYSTEM (МОНОПУЛСНИ СЕКУНДАРНИ НАДЗОРНИ РАДАР)
MWO	METEOROLOGICAL WATCH OFFICE (БИРО ЗА МЕТЕОРОЛОШКО БДЕЊЕ)
NDB	NON DIRECTIONAL RADIO BEACON (НЕУСМЕРЕНИ РАДИО-ФАР)
OLDI	ON-LINE DATA INTERCHANGE (РАЗМЕНА ПОДАТАКА НА ВЕЗИ)
PANS OPS	PROCEDURES FOR AIR NAVIGATION SERVICES (ВАЗДУХОПЛОВНО-НАВИГАЦИОНЕ ПРОЦЕДУРЕ)
PAPI	PRECISION APPROACH PATH INDICATOR (ПОКАЗИВАЧ СТАЗЕ ПРЕЦИЗНОГ ПРИЛАЖЕЊА)
P-RNAV	PRECISION AREA NAVIGATION (ПРЕЦИЗНА ПРОСТОРНА НАВИГАЦИЈА)
PSR	PRIMARY SURVEILLANCE RADAR (ПРИМАРНИ НАДЗОРНИ РАДАР)
SES	SINGLE EUROPEAN SKY (ЈЕДИНСТВЕНО ЕВРОПСКО НЕБО)
SMATSA	SERBIA AND MONTENEGRO AIR TRAFFIC SERVICES AGENCY (АГЕНЦИЈА ЗА КОНТРОЛУ ЛЕТЕЊА СРБИЈЕ И ЦРНЕ ГОРЕ)
SGS	SOCIÉTÉ GÉNÉRALE DE SURVEILLANCE (СЕРТИФИКАЦИОНА КУЋА SGS)
SSR	SECONDARY SURVEILLANCE RADAR (СЕКУНДАРНИ НАДЗОРНИ РАДАР)
TRS	TIME REFERENCE SIGNAL (СИГНАЛ РЕФЕРЕНТНОГ ВРЕМЕНА)
UHF	ULTRA HIGH FREQUENCY (УЛТРАВИСОКА ФРЕКВЕНЦИЈА)
UIR	UPPER INFORMATION REGION (ГОРЊА ИНФОРМАТИВНА ОБЛАСТ)
UPS	UNINTERRUPTIBLE POWER SUPPLY (НЕПРЕКИДНО НАПАЈАЊЕ)
VCS	VOICE COMMUNICATION SYSTEM (СИСТЕМ ЗА ГЛАСОВНУ КОМУНИКАЦИЈУ)
VFR	VISUAL FLIGHT RULES (ПРАВИЛА ВИЗУЕЛНОГ ЛЕТЕЊА)
VHF	VERY HIGH FREQUENCY (ВРЛО ВИСОКА ФРЕКВЕНЦИЈА)
VOR	VHF OMNIDIRECTIONAL RADIO RANGE (СВЕСМЕРНИ РАДИО-ФАР ВРЛО ВИСОКЕ УЧЕСТАЛОСТИ)
АКЛ	АЕРОДРОМСКА КОНТРОЛА ЛЕТЕЊА
АЦВ	АГЕНЦИЈА ЗА ЦИВИЛНО ВАЗДУХОПЛОВСТВО ЦРНЕ ГОРЕ
ВМЦ	ВАЗДУХОПЛОВНО-МЕТЕОРОЛОШКИ ЦЕНТАР
Д.О.О.	ДРУШТВО СА ОГРАНИЧЕНОМ ОДГОВОРНОШЋУ
ДЦВ	ДИРЕКТОРАТ ЦИВИЛНОГ ВАЗДУХОПЛОВСТВА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
ЗРНС	ЗЕМАЉСКА РАДИО-НАВИГАЦИОНА СРЕДСТВА
КЛ Д.О.О.	АГЕНЦИЈА ЗА КОНТРОЛУ ЛЕТЕЊА СРБИЈЕ И ЦРНЕ ГОРЕ Д.О.О.
ПСС	ПОЛЕТНО-СЛЕТНА СТАЗА
ТКЛ	ТЕРМИНАЛНА КОНТРОЛА ЛЕТЕЊА
УО	УПРАВНИ ОДБОР
ЦКЛ	ЦЕНТАР КОНТРОЛЕ ЛЕТЕЊА

